

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет перекладознавства

Кафедра англійської і німецької філології і перекладу
імені професора І.В. Корунця

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНА СПЕЦИФІКА
АКТУАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ *СТРАХ*
У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ ТА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ
В УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ
(на матеріалі творів сестер Бронте)

Студентки групи МПа 51-18
денної форми навчання
факультету перекладачів
спеціальності 035 Філологія,
спеціалізації 035.041 Германські мови і
літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Перекладознавство: професійно-
орієнтований переклад (англійська мова і
друга іноземна мова)
Березовської Марти Миколаївни

Допущена до захисту
«_____» _____ 2019 року

Завідувач кафедри

_____ проф. Ніконова В.Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Науковий керівник:
доктор філологічних наук,
професор Ніконова В.Г.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка: ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

School of Translation Studies

Korunets Department of English and German Philology and Translation

Master Qualifying Paper in Translation Studies

LINGUO-STYLISTIC SPECIFICITY
OF THE EMOTIONAL CONCEPT *FEAR*
ACTUALIZATION IN A LITERARY
DISCOURSE AND ITS REPRODUCTION
IN UKRAINIAN TRANSLATION
(case study of Bronte's novels)

Group MPa 51-18
Faculty of translation
Full-time student
Majoring 035 Philology,
Specialization 035.041 Germanic
Languages and Literature (including
Translation), English as the first language,
Educational Programme Translation
Studies: Specialized Translation (English
and Second Foreign Language)
Marta M. Berezovska

Research supervisor:
V.H. Nikonova
Doctor of Philology,
Full Professor

Kyiv – 2019

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І.В. Корунця

Затверджую:

Завідувач кафедри англійської і німецької філології
та перекладу імені професора І.В. Корунця
_____ (підпис)
д.ф.н., проф. Ніконова В.Г.
“10” вересня 2019 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства

студента(ки) _____ курсу _____ групи факультету перекладознавства КНЛУ

(ПІБ студента)

спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Тема роботи _____

Науковий керівник _____

Дата видачі завдання _____ “10” вересня 2019 р.

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2018 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2018 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2018 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2019 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2019 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2019 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної дипломної роботи на кафедрі	17 жовтня 2019 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2019 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2019 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) _____ курсу групи _____ факультету перекладознавства спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова) _____

(ПІБ студента)

за темою _____

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	_____ усі компоненти присутні , _____ один компонент відсутній _____ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ незначні помилки в оформленні _____ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

(підпис керівника)

(ПІБ керівника)

” ___ ” _____ 2019 року.

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студента(ки) _____ курсу групи _____ факультету перекладознавства спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

(ПІБ студента)

за темою _____

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — загалом 10 балів (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

_____ (ПІБ рецензента)

_____ (підпис рецензента)

” ____ ” _____ 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	1
РОЗДІЛ 1	
ПОНЯТТЯ «КОНЦЕПТ» ТЕОРІЇ ЛІНГВІСТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА.....	4
1.1 Концепт як одиниця когнітивної лінгвістики.....	4
1.1.1 Поняття «концепт» та підходи до його тлумачення у сучасному лінгвістичному дискурсі.....	4
1.1.2 Типологія концептів.....	10
1.1.3. Тлумачення концепту СТРАХ та його актуальність в сучасній лінгвістиці.....	13
1.2 Роль концепту у перекладознавстві. Відтворення концепту СТРАХ.....	15
1.3 Художній дискурс у лінгвістичній парадигмі та його загальна характеристика.....	22
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2	
ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ МОВНИХ ЗАСОБІВ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ СТРАХ.....	27
2.1 Репрезентація концепту СТРАХ у художніх текстах.....	27
2.1.1. Лексична репрезентація концепту СТРАХ.....	27
2.1.2. Пряма і непряма репрезентація концепту СТРАХ.....	29
2.1.3. Використання стилістичних фігур мовлення у відтворенні емоційного концепту СТРАХ.....	31
2.1.4. Функційна характеристика вербальних репрезентантів концепту СТРАХ.....	37

2.1.5. Контекстна репрезентація концепту СТРАХ у різних типах мовлення.....	39
2.2 Реалізація компонентів емоційного концепту СТРАХ.....	41
2.2.1. Концептуально-семантична структура емоційного концепту СТРАХ.Компонент ЗАГРОЗА.....	41
2.2.2. Концептуально-семантична структура емоційного концепту СТРАХ.Компонент РЕАКЦІЯ.....	43
Висновки до розділу 2.....	46
РОЗДІЛ 3 ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ СТРАХ У ПЕРЕКЛАДІ ТВОРІВ СЕСТЕР БРОНТЕ.....	48
3.1 Способи еквівалентного відтворення українською мовою концепту СТРАХ у перекладі творів сестер Бронте.....	48
3.2 Досягнення адекватності перекладу емоційного концепту СТРАХ шляхом використання трансформацій.....	51
Висновки до розділу 3.....	67
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	72
ДОДАТОК.....	78
SUMMARY.....	97

ВСТУП

Кваліфікаційну роботу присвячено дослідженню емоційного концепту СТРАХ, із використанням текстових фрагментів із творів сестер Бронте, та його відтворенню в українськомовному перекладі.

В сучасній лінгвістиці все більше уваги приділяється вивченню поняття «концепт», який на сьогоднішній день все ще вважається не до кінця вивченим предметом дослідження. Поняття «концепт» не має єдиного визначення, проте, незважаючи на це, він визиває інтерес в сучасних лінгвістів, психологів та філософів. За останні десятиліття поняття «концепт» переживає свій період переосмислення. Різні лінгвісти розглядають його з різних точок зору, формують свої типології та класифікації, пояснюють та по-своєму характеризують його. Типологія концептів все ще знаходиться на стадії розробки. Однак, незважаючи на це, в сучасній лінгвістиці вже з'явилося кілька класифікацій концептів за різними критеріями.

Перший розділ кваліфікаційної роботи буде присвячено дослідженню поняття «концепт», його типологіям, класифікаціям та визначенням. Крім цього, буде розглянуто один із емоційний концептів – концепт СТРАХ. В першому розділі буде досліджуватись його роль в сучасному перекладознавстві та способи його перекладу засобами цільової мови. Також, один із підрозділів буде присвячено вивченню художнього дискурсу та його загальній характеристиці.

В другому розділі кваліфікаційної роботи буде проведено лінгвостилістичний аналіз репрезентації емоційного концепту СТРАХ, використовуючи текстові фрагменти із творів сестер Бронте, з точки зору різних мовних засобів: частин мови, прямого та переносного значення, типів мовлення, функцій мови тощо. Крім цього, буде досліджена загальна концептуально-семантична структура емоційного концепту СТРАХ та компоненти, які вона в себе включає: компоненти ЗАГРОЗА та РЕАКЦІЯ.

В третьому розділі кваліфікаційної роботи будуть розглянуті та проаналізовані п'ять типів еквівалентності та різноманітні трансформації: лексичні, граматичні та лексико-граматичні. Крім цього, буде проведено аналіз текстових фрагментів із творів сестер Бронте, які містять в собі емоційний концепт СТРАХ, та їхній українськомовний переклад.

Актуальність кваліфікаційної роботи зумовлюється загальною спрямованістю сучасної лінгвокультури на вивчення та опис емоційного світу людини. Вивчення емоційного концептів є дійсно важливим та актуальним дослідженням в сучасній лінгвістиці. Все більше лінгвістів намагаються дослідити поняття «концепт», його типологію та основні види що вказує на актуальність даної роботи.

Мета дослідження полягає в дослідженні загального поняття «концепт», дослідженні емоційного концепту страх, виявленні засобів вираження емоційного концепту СТРАХ в сучасній лінгвістиці та методи його адекватного перекладу засобами цільової мови із залученням перекладацьких трансформацій.

Поставлена мета досягається вирішенням таких основних завдань:

- уточненням поняття «концепт»;
- уточненням поняття емоційний концепт СТРАХ;
- встановленням положення емоційного концепту страх в сучасній лінгвокультурі;
- визначенням особливості репрезентації емоційного концепту СТРАХ мовними засобами;
- висвітленням способів перекладу емоційного концепту СТРАХ із залученням перекладацьких трансформацій.

Методи дослідження: *гіпотетико-дедуктивний метод* (пошук використаного матеріалу); *метод аналізу словникових дефініцій* (виявлення особливостей мовних засобів вербалізації емоційного концепту СТРАХ в сучасній лінгвістиці); *концептуальний аналіз* (визначення семантичної

структури емоційного концепту СТРАХ); *контекстуальний аналіз* (змістове визначення лексичних одиниць на позначення концепту СТРАХ, що використовуються у текстових фрагментах із творів сестер Бронте).

Об'єктом дослідження виступає емоційний концепт СТРАХ.

Предметом дослідження виступає лінгвостилістична специфіка актуалізації емоційного концепту СТРАХ в художньому дискурсі.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що «концепт» все ще вважається не до кінця дослідженим поняттям. Крім того, в кваліфікаційній роботі вперше було проведено лінгвостилістичний аналіз мовних засобів, які репрезентують емоційний концепт СТРАХ в художньому дискурсі. Вперше було досліджено, в яких текстах сестер Бронте вербалізується концепт СТРАХ; як коректно виконувати українськомовний переклад речень із обраних текстів та детально аналізувати їх.

Практичне значення визначається тим, що його матеріали та результати можуть використовуватись у курсах з когнітивної лінгвістики, лексикології та стилістики англійської мови.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списків використаної літератури (списку довідкової літератури, джерел ілюстративного матеріалу), додатку та анотації. Загальний обсяг роботи – 104 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ «КОНЦЕПТ» ТЕОРІЇ ЛІНГВІСТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

1.1 Концепт як одиниця когнітивної лінгвістики

1.1.1 Поняття «концепт» та підходи до його тлумачення у сучасному лінгвістичному дискурсі. Одним з основних інструментів пізнання навколишнього світу є мова. Це означає, що, з одного боку, більша частина інформації про світ надходить до нас за допомогою мови: з підручників, художньої та наукової літератури, довідкових посібників, мовного спілкування, засвоєння мови. З іншого боку, мова допомагає узагальнити всю інформацію, що надходить іншими каналами: через зір, слух, дотик, нюх, – тобто знання, набуті в результаті сприймання світу чуттєвими органами, а також знання, отримані в результаті предметної діяльності (різноманітні операції з навколишніми предметами) та мисленнєвих операцій – роздумів, умовиводів, логічних висновків тощо. Інакше кажучи, мова забезпечує доступ до всіх концептів, незалежно від того, яким способом вони сформовані: на основі чуттєвого досвіду, предметної або мисленнєвої діяльності. Сама ж вона залишається лише одним із можливих засобів формування концептів у свідомості людини. [22: 28-29].

Філософ Е.Мачері вважає, що кожна людина володіє різними видами концептів, саме тому детальне вивчення цього поняття є надзвичайно важливим. [41] Поняття «концепт» уже досить давно вивчається логіками, філософами, психологами, які присвятили своє життя когнітивній лінгвістиці. Першим, хто ввів поняття «концепт», став філософ Ансельм. Пояснення «концепту» в основному базується на семантиці латинського слова «conceptus», що в перекладі означає 1) збирати, вбирати у себе; 2) уявляти; 3) написати, сформулювати; 4) формувати; 5) походити, з'являться, виникати. [59: 222-224] За останні десятиліття поняття концепту переживає

період переосмислення. Він все ще не має чіткого та єдиного визначення, не дивлячись на те, що досить міцно закарбувався в сучасній лінгвістиці. Тим не менш, існує кілька прикладів тлумачення концепту, які вже встигли побачити світ та звернути на себе увагу:

1. Концепт – це абстрактне наукове поняття, яке вироблене на основі конкретного життєвого поняття. [15: 46]
2. Концепт – це сутність поняття, виявлена у своїх змістовних формах в образі, понятті та в символі. [27: 26]
3. Концепт – це пізнавальна психологічна структура, організація якої забезпечує можливість відображення дійсності в єдності різноякісних аспектів. [33: 48]

Е.Рівеліс вважає, що з точки зору лінгвістичної філософії «концепт» – це сама ідея, сутність та внутрішня форма слова, яка мотивує всі форми його вживання. [42] Однак не все всі вчені погоджуються з думкою Е.Рівеліса стосовно того, що «концепт є рівним ідеї слова», тому що зазвичай семантика слова є значно вужчою за зміст концепту. Д. Тейлор вважає, що з точки зору комунікації «концепт» – це когнітивна модель, яка визначає, яким саме способом людина повинна використовувати певні мовні одиниці; іншими словами – це структурований спосіб сприйняття навколишнього світу мовною спільнотою, який символізується певною мовною одиницею. [43]

Крім цього, наприклад, С.А.Аскольдов, який є одним із засновників вчення про концепт, трактує його як «мисленнєве утворення, яке заміщує нам у процесі думання неозначену множинність предметів того самого роду». [1: 269] Вивчаючи види концепту, який він поділяв на пізнавальний та художній, з одного боку, він наголошував на їх єдності, а з іншого боку розмежовував їх. Наприклад, пізнавальний концепт є суспільним та психологічно простим, а художній – індивідуальним та психологічним складним. Художній є комплексом емоцій, почуттів та бажань, а пізнавальним концепт не містить в собі нічого подібного.

Ю.С.Степанов розглядає концепт як «ментальне утворення», як «згустки культурного середовища у свідомості людини» і наголошує на єдності духовного та матеріального. [32: 40]. Концепт — це те, у вигляді чого культура входить до ментального світу людини. З іншого боку — це те, через що людина, яка не є творцем духовних цінностей, сама входить до культури, а іноді впливає на неї [32: 40]. У такому розумінні концепту роль мови є другорядною, оскільки вербалізується лише його частина як згустку культури [21: 32].

В.І.Карасик розділяє концепт за сферами людської діяльності: «концепти є первісними культурними утвореннями, які транслюються в різні сфери буття людини, зокрема, у сфери переважно поняттєві (науку), переважно образного (мистецтво) і переважно діяльнісного (побут, життя) освоєння світу» [15: 6].

О.С.Кубрякова дотримується думки, що концепт є посередником між словом та дійсністю: «Це певний окремий смисл, певна ідея, що є в нашій свідомості, але головне — що така ідея існує як оперативна одиниця в мисленневих процесах, причому одиниця, що виступає як гештальт — як цілком самостійна і чітко відокремлена від інших сутність. Як і всі гештальти, вони за потреби демонструють власне членування, ознаки, свій склад і т. ін., таким чином, можуть бути миттєво замінені тими концептуальними структурами, які вони колись інтегрували в єдиний концепт, єдине поняття або уявлення, репрезентацію в ментальному лексиконі.» [18: 316] Кубрякова акцентує увагу на функціональності та зокрема на самій природі концепту, наголошуючи на його важливій ролі у формуванні «концептуальної системи та мови мозку», отже і мовної картини світу людини. [18: 316]

В.А.Маслова виділяє декілька факторів, які є необхідними для концепту: виділення певних ознак, предметні дії з об'єктами, їхні кінцеві цілі й оцінка таких дій. Проте, вона переконана, що навіть визнаючи ці фактори,

досить важко пояснити виникнення і походження концептів, адже вони лише узагальнюють процес утворення смислів. [21: 30-31]. Крім цього, вона виділяє три підходи до визначення концепту у сучасній лінгвістиці.

Перший підхід є культурологічним і основну увагу приділяє культурологічному аспектові, коли вся культура розуміється як сукупність концептів та відношень між ними. (Ю.С.Степанов, В.М.Телія) При такому розумінні концепту, мова виконує другорядну роль і є лише допоміжним засобом, який допомагає надати мовної форми культурі концепту [21: 47].

Другий підхід є семантичним, коли семантика мовного знаку представляється єдиним засобом формування змісту концепту (Н.Д.Арутюнова, Т.В.Булигіна, Н.Д.Шмельова та ін) [21: 47].

І третій підхід є культурологічним. Прихильники цього підходу вважають, що концепт не виникає із значення слова, а є результатом зіткнення значення слова з особистим досвідом окремої людини, досвідом народу та загальним досвідом людства [21: 47].

Отже, концепт – це семантичне утворення, відмічене лінгвокультурною специфікою і яке тим чи іншим способом характеризує носіїв певної культури. Але в той же час це деякий квант знання, який відображає зміст усієї людської діяльності. Він оточений емоційним, експресивним, оціночним ореолом [21: 47].

Крім цього, З.Д.Попова та Й.А.Стернін визначають когнітивний підхід. Вони характеризують концепт як «дискретне ментальне утворення, що є базовою одиницею розумового коду людини, володіє відносно впорядкованою внутрішньою структурою, являє собою результат пізнавальної (когнітивної) діяльності особи і суспільства та несе комплексну, енциклопедичну інформацію про відображуваний предмет чи явище, про інтерпретацію даної інформації суспільною свідомістю і ставлення суспільної свідомості до даного явища чи предмета». [28: 34]

Однак, науковці неодноразово стикалися з проблемами концепту в сучасній лінгвістиці. Головними дискусійними проблемами в сучасній лінгвоконцептології є: 1) розмежування концепту й поняття; 2) залежність концепту від мовної вербалізації; 3) зв'язок концепту та значення; 4) наявність у структурі концепту оцінно-емотивних, ціннісних і прагматичних компонентів; 5) належність концептів індивідуальній або колективній свідомості; 6) типологія концептів; 7) їхня структура; 8) методи та процедури опису й аналізу концептів тощо. (SF:URL)

Відносно зв'язку концепту та значення, лінгвісти й когнітологи розглядають їхню повну тотожність «під дахом» одного знака, або відношення перетину значення й концепту, або включення першого до другого, або активацію значення в концептуальній структурі залежно від контексту й ситуації. (SF:URL)

Існує кілька основних питань, які необхідні для усвідомлення природи концепту. Першим питанням є співвідношення концепту, поняття та значення. Різні дослідження демонструють різні судження стосовно зв'язку між цими поняттями. Концепт і поняття нерідко ототожнюються, але дослідники в галузі лінгвоконцептології нерідко намагаються їх розділити. Наприклад, дослідники О.О.Карпенко та Н.Ю.Іванова вважають, що «всякий концепт - це поняття, але не всяке поняття - концепт». Поняття в основному розглядають як частину концепту, сукупність диференційних а інтегральних ознак у ряді понять одного класу. В той час як концепт містить в собі ще й чуттєву, образну та оцінно-емотивну інформацію. [18: 90]

Друге питання пов'язано із залежністю концепту від мовної вербалізації. Одні дослідники вважають, що концепти є повністю вербалізовані, інші – що концепт лише частково є вербалізованою одиницею концептосистеми. О.С.Кубрякова каже, що «найважливіші концепти виражені в мові, але частина інформації представлена у психіці принципово іншим способом, тобто ментальними репрезентаціями іншого типу –

образами, картинками, схемами». [18: 90] Способи вербалізації інформації, яка є концептуальною, визначає мова та її система, яка багато в чому сприяла концептуалізації.

Третім питанням стала класифікація концепту за його належністю певному суб'єкту концептуалізації: групі, людині, етносу або людству. Згідно з цим дослідними виокремили типи концептів за параметром суб'єкта концептуалізації і поділили їх на ідіоконцепти, які властиві свідомості окремої людини (індивіда), узуальні концепти, які є характерними для певної групи (представники певної професії, дослідники однієї галузі), етноконцепти, які притаманні всім представникам етнічної спільноти та загальнолюдські концепти, які відомі всьому людству та репрезентуються різними мовами світу. [29: 316]

Четвертим і досить складним питанням стала структура концепту. В основі концепту лежать різні ментальні репрезентації, ідеалізовані когнітивні моделі: схеми, сценарії, пропозиції, ментальні простори тощо. Більшість дослідників вважають, що у концепту є польова модель, яка складається з ядра та периферії. Наприклад, І.А.Стернін в якості ядра концепту пропонує базовий шар як чуттєвий образ. На чуттєвий образ наносяться інші концептуальні ознаки, як неізолюваність (зв'язність з іншими концептами), відкритість (невичерпність змісту), цілісність і нежорстка структурованість, динамізм і креативність (здатність змінюватися та поповнюватися новими знаннями). [33:640]

П'ятим і останнім питанням є обґрунтування типології концептів. Дослідники виділяють такі типи концепту: уявлення як узагальнені чуттєво-наочні образи, що розглядаються як ядро концепту; схеми як абстрактні конфігурації образів; поняття як найбільш істотні його ознаки; фрейми різних типів як способи представлення стандартних знань і т. ін., а також пізнавальні та художні концепти. Залежно від ролі концептів у структурі

свідомості вони непослідовно диференціюються на культурні, ментальні, міфологічні, ідеологічні, філософські. (SF:URL)

У сучасній лінгвістиці тексту й когнітивній поетиці розробляється поняття текстового (художнього) концепту, що «характеризує авторський вибір концептуальних пріоритетів і формує індивідуально-авторську картину світу в художньому творі, яка визначається естетичними домінантами письменника». [23:170]

Як відомо, ми сприймаємо світ і все, що нас оточує, завдяки цілісним образам. Отже більшість концептів виникають спочатку на предметно-образній основі, як емпіричний образ явища або предмета. Ці образи є завжди конкретними, в основному мають індивідуальний характер, оскільки формуються на основі особистого досвіду окремої людини. Концепт «автомобіль», наприклад, в однієї людини пов'язаний з образом особистого авто, у другій – з образом престижної або дорогої автомобільної марки, у третій – із запахом бензину та ін. Ці образи виступають як одиниці предметного коду. Вони кодують концепти у свідомості людини та забезпечують найлегший доступ до їх змісту, становлячи найбільш яскраву, наочну, сталу частину концепту, його ядро. (SO:URL)

Отже, з викладеної вище інформації можна зрозуміти, що у лінгвістичній науці поняттю «концепт» приділяється значна увага. Концепти, насправді, є важливими одиницями концептосфери і мови загалом. Вони розкривають певний образ в рамках не тільки наявності окремого значення певного об'єкта, але і дає можливість поринути у внутрішню сферу самого об'єкта. Концепт сполучає собою слово, дійсність і поняття. Він містить в собі значення слова та позамовний фон. Крім цього, концепт – це те, у вигляді чого культура входить в ментальний світ людини. Ось чому сучасні лінгвісти все більше приділяють уваги його вивченню.

1.1.2 Типологія концептів. В сучасній лінгвістиці типологія концептів все ще знаходиться в стадії розробки, однак на даний момент існує чимало

класифікацій концептів за різними критеріями. Існуючі типології можна поділити на кілька груп:

1. Семантичні класифікації, коли автори роблять акцент на смисловому значенні і розглядають концепти зі сторони сфери їх вживання. Так, Д.С.Лихачов поділяє концепти з точки зору їх тематики, а А.Я.Гуревич поділяє лінгвокультурні концепти на філософські категорії (час, простір, причина, зміна, рух) та соціальні (культурні) категорії (свобода, право, справедливість, праця, багатство, власність). [19:25]
2. Класифікації концептів на основі їх вираження в мові. До цієї групи можна віднести типології концептів, які були запропоновані Є.В.Образцовою, А.П.Бабушкіним, М.М.Болдиревим, та ін.

Аналізуючи лінгвокультурні концепти, Є.В.Образцова поділила їх на стійкі – що мають за собою закріплені засоби вербалізації, і нестійкі, глибоко особистісні та рідко об'єктивовані у мові.

Різні типи концепту зазначив і Р.І.Павільоніс, проте він поділяє його на концепт, за яким можна спостерігати і на реальний або гіпотетичний концепт. [26: 102] «Побудовані через посередництво мови концептуальні структури, радше, належать до можливого, ніж до актуального досвіду індивіда. Вони репрезентують інформацію, яку без мови неможливо ввести в концептосферу. Це може бути інформація як про принципово спостережувані в дійсності, проте недоступні спостереженню індивіда об'єкти, так і про принципово чи непринципово неспостережувані, або гіпотетичні об'єкти. У цьому значенні концепти, закодовані вербальними символами («вода», «червоне», «біжить» і т. ін.), відрізняються від концептів, що кодують символами «ентропія», «кентавр», «демократія» та ін.», - вважає Р.І.Павільоніс. [26: 114]

Велику популярність здобула класифікація лінгвокультурних концептів А.П.Бабушкіна, яка базується на семантико-структурному принципі. Він поділяє концепти на лексичні та фразеологічні. [2:53]

Серед лексичних концептів він виділяє такі:

1. розумові картинки (ромашка, півень, смерть, диявол);
2. концепти-схеми – слова з «просторовим» значенням (річка, дорога, дерево);
3. концепти-гіпероніми, що відображають гіпо-гіперонімічні зв'язки в лексиці (взуття: туфлі, черевики, сандалі);
4. концепти-фрейми – співвідносяться з певною ситуацією (базар, лікарня, музей);
5. концепти-сценарії – реалізують у собі ідею розвитку (бійка, лекція);
6. концепти-інсайти – містять інформацію про структуру, функції предмета (парасолька, барабан, ножиці);
7. калейдоскопічні концепти – представляють концепти абстрактних імен соціальної спрямованості (борг, порядність, совість).

Така класифікація розмежовує концепти, які вербілізуються різними лексичними одиницями. Однак автор вважає, що не існує чіткого розмежування між різними типами концепту. [2:53]

М.М.Болдирєв доповним класифікацію А.П.Бабушкіна класом граматичних концептів, а також поділяє їх за змістом та ступенем абстракції. [4]

Крім цього, існують приклади функціонально-соціологічної (індивідуальні, мікрогрупові, макро-групові, етнічні, цивілізаційні, загальнолюдські концепти), структурної (однорівневі, багаторівневі і сегментні концепти) та інших класифікацій лінгвокультурних концептів, наявність яких доводить багатовимірність лінгвокультурних концептів і складність їх дослідження. (LL:URL)

Підсумовуючи все вищесказане, можна стверджувати, що типологія концептів все ще знаходиться на стадії розробки, однак, незважаючи на це, в сучасній лінгвістиці вже з'явилося кілька класифікацій концептів за різними критеріями. Існуючі типології можна поділити на дві основні

групи: семантичні класифікації та класифікації на основі вираження концептів в мові.

1.1.3. Тлумачення концепту СТРАХ та його актуальність в сучасній лінгвістиці. Емоції керують психікою людини, а емоційні концепти є тими ментальними одиницями, які допомагають нам зрозуміти та усвідомити всі наші психічні відчуття та переживання. М.О.Красавський описує емоційний концепт як «етнічно, культурно обумовлене структурно-змістове, як правило, лексично та/або фразеологічно-вербалізоване утворення, яке базується на певній поняттєвій основі, що вміщує в собі, крім самого поняття, образ та культурну цінність, і має здатність переживатися носієм мови» [17: с. 24]. А.Дж.Лакофф і М.Джонсон вважають, що емоції не виражаються прямо, а осмислюються через образ іншої концептуальної системи, уподібнюючись цьому образу. [40: 38].

Функціональне призначення страху полягає у тому, що він виявляється у вигляді загостреного сприйняття загрози для життя, благополуччя чи самопочуття людини на рівні відчуттів та активної чи пасивної реакції на несприятливі фактори навколишнього середовища. Специфіка реакції людини на загрозу та виникнення емоції страх визначається рівнем її співіснування у межах конкретного етносу. Страх – базова емоція, яка, маючи біологічний вимір, соціально конструюється і набуває відповідних культурних характеристик. [30: 12] Англійським відповідником емоційного концепту СТРАХ є емоційний концепт FEAR, де денотативним значенням самого поняття FEAR є «a feeling of distress, apprehension, or alarm caused by impending danger, pain, etc». Оскільки в англійській та українській мовах емоційний концепт СТРАХ представлений великою кількістю емоційно-забарвлених елементів, у базовій структурі визначеного концепту можна виділити ядро як базове знання про емоцію та периферію, до складу якої входять усі інші знання [7: 45]. Лінгвіст О.О.Борисов стверджує: «Ядро емоційного концепту СТРАХ складає своєрідне емоційне поняття, що

формується на відповідному сприйнятті образів та оцінці. В цей же час периферія формується по мірі «занурення» концепту в англomовне та україномовне культурне середовище. У цьому випадку емоційне поняття про страх дорівнює вже пережитому та оціненому досвіду людини, обумовлене певними світобаченнями та неначе обростає додатковими ознаками, які в свою вписуються у широко розвинену систему зв'язків концепту з навколишнім середовищем аби відтворити максимально точну сукупність знань про нього. [7: 259]

Ядро та периферію емоційного концепту СТРАХ можна поділити на три групи: понятійну, образну та ціннісну. [7: 52] Понятійна складова ядра емоційного концепту СТРАХ відображає прямі ознаки емоції страх, а до периферії відносяться додаткові ознаки досліджуваної емоції, що найбільш чітко відображає різницю між ядерною та периферійною структурою емоційного концепту (*страшний, жахливий – бридкий, тривожний*). Образна складова ядерної структури концепту поєднує в собі образ емоції СТРАХ, заснований на сприйнятті, відчуттях, а периферійна – на емоціях, з якими ці відчуття пов'язані та асоціюються (*мороз по шкірі – трусить, наче в лихоманці*). До складу досліджуваного концепту входить широкий спектр ознак фізичного, психологічного, соціального й національно-культурного характеру, які розподіляються за ядерною та периферійною зонами, визначаючи цим сукупність значень його численних мовних відповідників. [7: 52].

Такі концепти, як ДУША, СЕРЦЕ, СТРАХ, ТУГА, СУМ та інші концепти, які пов'язані з емоційним та психічним станом, є основними серед усіх концептів. СТРАХ, без сумніву, є одним із базових концептів, а А.Вежбицька вважає, що страх, разом із гнівом, сумом та задоволенням, є одним із базових емоцій людини. [9] Крім цього, страх вважається важливим компонентом культури будь-якого суспільства. Страх людини перед явищами природи, страх війни, страх за своє життя, за життя своїх рідних, страх перед

невідомим майбутнім – все це можна назвати прикладами, які підтверджують універсальність цієї емоції. Відчуття, які пов'язані зі страхом, тривогою, панікою, фобією, уявленням страшних речей свого і чужого життя лежать в основі відповідного концепту.

М.І.Солнишкіна виділяє три основні види концепту FEAR в англійській мові: *dread*, *anxiety* і *fright*. [31]

Dread (побоювання) – стан страху, який виражається в невпевненості поведінки та боротьбі мотивів. Смыслова одиниця «*dread*» зафіксована в англійських одиницях: *pucker factor* – страх; *high hover* – сильний страх; *white feather* – боягузтво; *big girls blouse* – людина, яка страждає від приступів сумніву; *to be adrift* – боятися.

Fright (переляк) – виникає при прямому контакті з небезпекою або при різкій несприятливій зміні середовища: *to get the wind up* – злякатися; *to turn adrift* – перелякатися, злякатися; *to make lee way* – струсити, здатися, відступити; *Adrenalin's brown!* – Страшно!; *to drop a brown* – сильно злякатися.

Anxiety (тривога) – емоційний стан, який виникає в небезпечній ситуації і проявляє себе в очікуванні неблагополучного розвитку подій: *splash/spot* – тривога; *deep waters* – занепокоєння; *to be in deep waters* – страждати; *to see breakers ahead* – відчувати загрозу; *sweat* – сильно хвилюватися; *wall of death* – нервовий стан людини. [31]

Отже, спираючись на вищесказане, актуальність дослідження полягає в тому, що СТРАХ має високе соціальне значення і може впливати на діяльність людини, і дослідження таких базових концептів є одним із найважливіших напрямлень розвитку сучасної лінгвістики.

1.2 Роль концепту у перекладознавстві. Відтворення концепту СТРАХ.

У сучасному перекладознавстві все більше уваги приділяється відтворенню національної специфіки концептосфер різних культур. [35]

Головними напрямками досліджень концептів у перекладознавстві є опис способів їх вербалізації у певному дискурсі та виявлення особливостей їх структурування з метою відтворення способів перевербалізації цих концептів цільовою мовою. Теоретико-методологічною основою таких досліджень є інтерпретативна теорія перекладу, згідно якій переклад розглядається як комунікативний процес, у якому беруть участь відправник вихідного тексту, перекладач та одержувач кінцевого тексту та лінгвокультурний підхід до визначення концепту, запроваджений В. Карасиком, що уможливорює виділення вербалізованої (у вигляді поняттєвого поля) частини концепту.

На сьогоднішній день існує відомі дослідження, які стосуються когнітивного аспекту перекладу. Одним із таких досліджень є робота Т.Фасенко. Дана робота присвячена вивченню проблеми перекладу концептуального змісту вербальних одиниць. Т.Фасенко вважає, що важливо перекладати не окремі вербальні форми, а концепти, які за ними стоять. Оскільки існує зв'язок між групами реалій, можна розглядати національні специфічні терміни як елементи окремих смислових систем – концептів. Отже, можна стверджувати, що концепт і концептосфера, які є лінгвістичними феноменами, вивченню яких присвячено праці багатьох вчених, посідають центральне місце в сучасній парадигмі когнітивної лінгвістики. Однак, основна увага цих досліджень присвячена саме концепту. [35] Сучасні лінгвісти ведуть активне дослідження як окремих концептів, таких як КОХАННЯ, РАДІСТЬ, ЗЛІСТЬ, СТРАХ тощо – так і цілісних концептосфер.

Переклад, особливо художній, є досить складним процесом, який містить в собі як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні фактори. Вірно зауважує С.М.Квіт, що «точно передати текст може лише той перекладач, який зуміє дати мовне вираження тому предмету, котрий відкриває йому оригінальний текст, тобто знайде мову, котра буде його власною і, разом з тим, відповідатиме оригіналу» [16: 42] Крім цього, М.О.Зурабян вважає, що художній текст веде свій діалог з читачем: сприйняття художнього тексту є

спілкування із ним. Розуміння виявляє об'єктивний пласт культурних традицій, утілений, з одного боку, у тексті, а з іншого – духовному світі й культурній підготовці інтерпретатора тобто читача.» [13: 126] Тому одним із основних правил адекватного перекладу – є точне відтворення концепту.

Концепт відіграє важливу роль при перекладі художніх текстів, оскільки під час їх перекладу досить часто застосовується концептуальний аналіз. Застосування концептуального аналізу (Н.Д.Арутюнова, І.С.Шевченко, О.Кресан, С.Жаботинська, А.Д.Белова, А.Вежбицька, Ю.Степанов, В.І.Карасик, О.С.Кубрякова, О.Кагановська) в процесі художнього перекладу допомагає проникнути в природу індивідуально-авторського світосприйняття, його розуміння як невід'ємної частини концептуальної картини світу і як внутрішньо-органічної й невіддільної субстанції твору. [20:20] Концептуальний аналіз художніх текстів допомагає детально досліджувати глибинні структури тексту, відтворювати їх засобами іншої мови і вводити в обіг іншої культури. Вагомий внесок у теорію художнього перекладу було зроблено такими вченими як М.О.Новикова, О.Фінкель, О.І.Чередниченко, Р.П.Зорівчак, Л.В.Коломієць, В.В.Коптілов, І.В.Корунець, С.Басснет, С.Влахов тощо. [36]

М.П.Лук'янченко вважає, що застосування концептуального аналізу під час художнього перекладу сприяє розширенню можливостей у зіставних дослідженнях текстів оригіналу та перекладу. Він допомагає проникнути в семантику твору, допомагає виявити та розпізнати завуальовані смисли (концепти), які були привнесені автором, і адекватного їх відтворення у перекладі. [20:20]

На основі концептуального аналізу відбувається концептуальний підхід до перекладу, який полягає у виявленні текстових концептів та основного концепту твору, як головної вимоги перекладу. Метою концептуального підходу є збереження базових концептів оригіналу та авторських концептів. Авторська концепція формується у свідомості автора ще до написання твору

та втілюється за допомогою тих самих прихованих смислів – символів та концептів, які можна виявити, якщо важно прочитати та проаналізувати першотвір. [20:20] Отож основними принципами концептуального підходу до перекладу за М.П.Лук'янченко є:

- виявлення і збереження у цільовому тексті базових концептів – важливих складових семантико-стилістичної системи оригіналу з метою забезпечення відповідних реакцій читачів перекладу;

- урахування при перекладі авторської концепції першотвору, яка визначає його зміст і стиль;

- сприйняття концептуального змісту художнього твору в діалектичній єдності з його художньою формою;

- відтворення в перекладі лінгвостилістичних особливостей оригіналу що пов'язано з певними втратами та різними трансформаціями, спричиненими відмінностями між мовними і концептуальними картинами світу;

- максимального точного відтворення у перекладі екстралінгвальних явищ як компонентів загальної контекстної системи оригіналу;

- урахування мовної і концептуальної картин одержувача перекладу та його культурної традиції;

- обов'язкове зіставлення концептуальної інформації, яку містить оригінал, з тією, яку виявлятиме перекладений твір, що є важливою передумовою досягнення адекватності. [20:20]

М.П. Лук'янченко вважає, що залучення такого підходу допоможе зрозуміти та проаналізувати по-новому важливі питання теорії і практики художнього перекладу, а саме – питання про співвідношення творчої індивідуальності автора оригіналу та перекладача, проблему перекладності художнього тексту і адекватності перекладу, а також проблему одиниці художнього перекладу. Тож, повертаючись до основної теми підпункту,

можна стверджувати, що в сучасному перекладознавстві все більше уваги приділяється саме відтворенню концепту та концептосфер. Основними напрямками багатьох досліджень є описи способів вербалізації концептів у певному дискурсі та виявлення особливостей їх структур метою відтворення способів їх перевербалізації цільовою мовою. Концепт дійсно відіграє важливу роль при перекладі художніх текстів, у яких досить часто застосовується концептуальний аналіз, саме тому дослідження цієї теми має перспективи подальшого вивчення. [20:20]

Як вже було зазначено раніше, сучасні лінгвісти ведуть активне дослідження окремих концептів, в тому числі і емоційного концепту СТРАХ. Важливим завданням є дослідити саме шляхи та способи перевербалізації цих концептів цільовою мовою.

Головним в перекладі є максимально точна передача змістової інформації тексту, яку можна охарактеризувати одним загальним словом – еквівалентність. Поняття еквівалентність – це одне із найважливіших завдань перекладача, оскільки вона полягає в максимально повній та точній передачі змісту оригіналу; будь-якому перекладачу необхідно зберігати спільність змісту оригіналу та змісту перекладу. Передача змістової інформації є найважливішою, оскільки всі інші її види та характеристики (стилістичні, функціональні, стильові і т.д.) не можуть бути передані без відтворення змістової інформації. Задля того, щоб зберегти змістову інформацію та максимально чітко та адекватно передати емоційний концепту СТРАХ засобами цільової мови, розрізняють п'ять основних типів еквівалентності.

Перший тип – це комунікативна еквівалентність, коли зберігається тільки ціль комунікації. Наприклад, «*You're a chicken!* – Ти тремтиш наче кленовий лист!» У цьому прикладі мета комунікації полягає у вираженні емоцій людини. Для відтворення у перекладі цієї мети перекладач використав одну з стереотипних фраз, що виражають страх на рідній мові, хоча мовні засоби, які складають її, не відповідають одиницям оригіналу. (SF:URL)

Другий тип – це тип на рівні ідентифікації ситуації, коли зберігається дві частини змісту оригіналу (ціль комунікації та посилання на ситуацію). Наприклад, «*He was trembling.* – Він був наляканим.» Тут переклад ближче до оригіналу, ніж в попередньому типі еквівалентності. Такий висновок базується на знанні того, що «тремтіти» й означає «бути наляканим». В цьому прикладі наявні логічні, головним чином причинно-наслідкові зв'язки. (SF:URL)

Третій тип – це тип перекладу, в якому зберігаються вже 3 частини змісту оригіналу: ціль комунікації, посилання на ситуацію, та спосіб її описання. В цьому типі еквівалентності спостерігаються різні випадки синтаксичного варіювання. Наприклад, «*David, you scared me.* – Девід, я злякалася тебе.»; «*I was afraid he might get shot.* – Я побоялась, що його можуть підстрелити.» В цих прикладах можна помітити заміну напрямку відносин між ознаками. Ситуація описується з інших точок зору з використанням лексичних конверсивів. (SF:URL)

До **четвертого типу** крім зазначених вище рис потрібно додати ще одну - синтаксичних структур оригіналу й перекладу. В цьому типі еквівалентності також зустрічаються різні види синтаксичного варіювання. Наприклад, «*The horror has dissipated, I hope.* – Розвіявся, як я сподіваюся, жах.» В цьому прикладі можна помітити зміну порядку слів. Також варто зазначити тип синтаксичного варіювання «зміна типу пропозиції». Наприклад, речення «*I got scared and drove off.*» Може мати кілька варіантів перекладу: «Мені стало страшно, саме тому я поїхав.»; «Мені стало страшно. Я поїхав.»; «Через те, що мені стало страшно, я поїхав.» (SF:URL)

До **п'ятого типу** еквівалентності відносяться ті випадки, коли зберігається майже всі основні частини змісту оригіналу. Наприклад, «*I got scared, and I closed the door.* – Я злякалася і я закрила двері.» Тут еквівалентність досягається за допомогою дослівного перекладу. (SF:URL)

Ще одним методом адекватного перекладу емоційний концепту страх засобами цільової мови є використання різних трансформацій: лексичних, граматичних та лексико-граматичних.

Лексичні трансформації поділяються на такі типи: **транскрипція** та **транслітерація** (наприклад, *shock* – шок (однакова звукова форма, отже це транскрипція; *demon* – демон (жанр в кіно та літературі) (однакова графічна форма, отже це транслітерація).

Інший тип лексичної трансформації – це **калькування**, коли лексичні одиниці оригіналу можна замінити їх лексичними відповідностями в мові перекладу. Наприклад, ‘web of horror’ перекладається як «павутина жаху».

Крім вище перелічених типів слід також зазначити **лексико-семантичні заміни** (конкретизація, генералізація, модуляція). **Конкретизація** – це заміна слова або словосполучення мови оригіналу з ширшим значенням словом або словосполученням мови перекладу з вузьким значенням. Наприклад: *I had feared him.* – Я боялася його кожним своїм нервом. **Генералізацією** – це заміна слова або словосполучення мови оригіналу з вузьким значенням словом або словосполученням мови перекладу з ширшим значенням. Наприклад, *What a miserable little poltroon.* - Яка жалюгідна боягузка. **Модуляція** – це заміна слова або словосполучення вихідної мови одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення початкової одиниці. Наприклад: *My heart failed me.* – Мені було лячно. (мені було лячно, тому моє серце калатало) (SS:URL)

Граматичні трансформації поділяються на такі види: **зміна порядку слів** (наприклад, *We do not shrink with fear so we look disaster in the eye.* – Ми дивимося нещастю в очі і не тремтимо від страху.); **заміна частин мови і членів речення** (*solemn object* – моторошно); **додавання і вилучення слів** (*bewildered* – уся нашпорошена, *convulsed with exquisite terror* – трястися від жаху). (SS:URL)

Лексико-граматичні трансформації передбачають використання

таких прийомів: **антонімічний переклад** (наприклад, *I was chilled with fear.* – *Мене кинуло в нім.*), **описовий переклад** (*the awful object* – людина, що його вжахнула) та **компенсацію** (*in my terror* – поточившись з переляку.) (SS:URL)

Отже, застосування різних типів еквівалентності та використання трансформацій (лексичних, граматичних та лексико-граматичних) є дуже важливим у процесі перекладу емоційного концепту СТРАХ.

1.3 Художній дискурс у лінгвістичній парадигмі та його загальна характеристика

Термін «дискурс» був запроваджений З. Харрісом, який ввів у сферу дискурсивного аналізу дроблення тексту на складові частини за допомогою таких методик, як сегментація, класифікація та дистрибуція. Це – термін лінгвістики тексту, яким послуговуються у значеннях майже омонімічних. Найважливіші з них: зв'язний текст, розмовна форма тексту; діалог; взаємопов'язані за змістом висловлення; писемний або усний мовленнєвий твір. [61:246] У сучасному мовознавстві дискурс розглядається як мовленнєве явище, що складається з учасників комунікації, ситуації спілкування та тексту як його продукту. Іншими словами, дискурс – це абстрактний інваріантний опис структурно-семантичних ознак, реалізованих у конкретних текстах. У процесі комунікації є максимально можлива відповідність між дискурсом як абстрактною системою правил і дискурсом (або текстом) як конкретним вербальним втіленням цих правил. Багатоплановість дискурсу як об'єкта дослідження зумовила багатоаспектність його вивчення. [37: 3].

Так, З.Я.Тураєва виокремлює п'ять основних аспектів поняття «дискурс»: 1) онтологічний; 2) гносеологічний; 3) лінгвістичний; 4) психологічний; 5) прагматичний [2: 109], а М.І.Откупщикова виокремлює 6

основних аспектів дискурсу: 1) комунікативний; 2) модальний; 3) структурний; 4) прагматичний; 5) референційний; 6) номінативний [25: 44].

Окрім визначення дискурсу як загального поняття, увагу дослідників привертають різні його типи та різновиди, у тому числі й художній дискурс, який отримує такі визначення:

1. Художній дискурс, утілений у художньому тексті, створює світ, що містить у собі певний зміст, почуття, експресію, а до його обов'язкових складників належить цілісність його сприйняття читачем; дискурс художнього твору є не тільки основою, обрамленням, фоном, він постає як стиль мислення та мовлення автора, які він вкладає у персонажів твору [12: 483];
2. Художній дискурс є сукупністю художніх творів (текстів), створених як результат взаємодії цілей та намірів автора, різноманітних можливих реакцій читача, а також тексту, котрий виводить текст художнього твору у простір семіосфери – сукупність використаних людиною знакових систем: тексту, мови і культури в цілому [24: 165];
3. Художній дискурс – це дискурс художнього тексту, де останній є фіктивним зображенням реальної дійсності; зображенням, створеним автором; таким, у якому чітко відображені авторські світогляд та світорозуміння, його досвід та фонові знання [10];

Художній дискурс – двозначний термін. Він означає форму мови, реєстр з видозмінюваними ознаками, або форму комунікації, узгоджену між авторами й читачами. Він відрізняється від інших типів дискурсів. Йому як культурно позначеним дискурсам властиві латентний і дійсні плани буття, що виявляється як нефіксована імпровізація написання твору, його реалізація під час читання. [8:36]

Окрім цього, художній дискурс, як різновид мови, виражає мистецьку форму суспільної свідомості, слугує для художньо-творчої діяльності мовців

і має мистецьку сферу поширення. Основною ознакою художнього дискурсу є використання у образно-естетичній функції мовних засобів.

Основними ознаками художнього дискурсу є: відтворення дійсності в образній формі; експресія як інтенсивність вираження; зображуваність; відсутність певної регламентації використання засобів та способів їх поєднання, будь-яких приписів; суб'єктивізм розуміння та відображення. [34]

Основні мовні засоби художнього дискурсу, в тому числі і в тематично-маркованих художніх творах, які є предметом дослідження:

- наявність усього багатства найрізноманітнішої лексики, переважно конкретно-чуттєвої (назви осіб, речей, дій, явищ, ознак) [34];
- використання емоційно-експресивної лексики (синонімів, антонімів, анонімів, фразеологізмів) [34];
- запровадження авторських новотворів (слів, значень, виразів, формування індивідуального стилю митця) [34];
- широке використання різноманітних типів речень, синтаксичних зв'язків. [34]

Отже, художній дискурс – це дискурс художнього тексту, який виражає мистецьку форму суспільної свідомості та слугує для художньо-творчої діяльності мовців. Крім цього, художньому дискурсу притаманні латентний і дійсні плани буття, що виявляється як нефіксована імпровізація написання твору та реалізація під час читання.

Висновки до розділу 1

1. Поняттю «концепт» у лінгвістичній науці приділено особливу увагу. Його властивість полягає не тільки у розкритті певного образу у рамках окремого значення певного об'єкта, а і в можливості поринути у внутрішню сферу самого об'єкта, створивши спеціальний контекст для його розуміння. Щоб зрозуміти або пояснити концепт, варто шукати не конкретну або абстрактну сутність, що визначена цим концептом, а звернутися до вживання

слова (валентних та функційних характеристик). Концепт – це наче відображення культури в людській свідомості. Це те, у вигляді чого культура входить в ментальний світ людини, а з іншого боку, концепт – це те, за допомогою чого людина сама входить у культуру, а в окремих випадках навіть впливає на неї.

Що стосується типології концептів, то вона все ще знаходиться на стадії розробки, однак, незважаючи на це, в сучасній лінгвістиці вже з'явилося кілька класифікацій концептів за різними критеріями.

2. В сучасному перекладознавстві все більше уваги приділяється відтворенню національної специфіки концептосфер різних культур. Дослідження цієї теми має перспективи подальших досліджень, оскільки концепт відіграє значну роль при перекладі художніх текстів у яких досить часто застосовується концептуальний аналіз.

Сучасні лінгвісти ведуть активне дослідження окремих концептів, в тому числі і емоційного концепту СТРАХ. Важливим завданням є дослідити саме шляхи та способи перевербалізації концепту страх цільовою мовою. У процесі перекладу емоційного концепту СТРАХ засобами цільової мови слід пам'ятати про п'ять основних типів еквівалентності (комунікативна еквівалентність; еквівалентність, в якій зберігаються дві частини змісту оригіналу; еквівалентність, в якій зберігаються вже 3 частини змісту оригіналу; еквівалентність, в якій зберігаються 3 частини змісту оригіналу та синтаксичні структури оригіналу й перекладу; еквівалентність, в якій зберігається майже всі основні частини змісту оригіналу) та трансформації (лексичні (транскрипція, транслітерація, калькування, конкретизація, генералізація, модуляція) граматичні (зміна порядку слів, заміна частин мови і членів речення, додавання і вилучення слів) та лексико-граматичні (антонімічний переклад, описовий переклад та компенсація)).

3. Художній дискурс – це дискурс художнього тексту, який означає форму мови або форму комунікації, узгоджену між авторами й читачами. Основними ознаками художнього дискурсу є: відтворення дійсності в образній формі; експресія як інтенсивність вираження; зображуваність; відсутність певної регламентації використання засобів та способів їх поєднання; суб'єктивізм розуміння та відображення. Основні мовні засоби художнього дискурсу є: наявність найрізноманітнішої лексики; використання емоційно-експресивної лексики; запровадження авторських новотворів та широке використання різноманітних типів речень.

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ МОВНИХ ЗАСОБІВ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ *СТРАХ*

2.1 Репрезентація концепту СТРАХ у художніх текстах

2.1.1. Лексична репрезентація концепту СТРАХ. Як вже було сказано у попередньому розділі, емоції керують психікою людини, а емоційні концепти – це ті самі ментальні одиниці, які допомагають людині зрозуміти та усвідомити всі наші переживання та психічні відчуття. Емоційний концепт СТРАХ відноситься до емоційних концептів, оскільки страх – це психофізична реакція, яка є вираженням емоційних станів. Емоційний концепт СТРАХ можна розглядати як багатоаспектне явище, адже в системі людських емоцій страх є психічним процесом, який відображає ставлення людини до самої себе та навколишнього світу.

Ключовою лексемою, що активізує значення концепту СТРАХ (FEAR), є лексема страх (fear). Аналіз дискурсивних контекстів лексеми страх (fear) реалізує актуалізацію значення якостей та поведінкових характеристик, що розкривають емоцію страху. Розглянемо наступні приклади, які висвітлюють верифікацію лексеми страх (fear) [CE: URL].

1. (19) *He moaned so, and looked so weak, wild, and lost, I feared he was dying; ant I might not even speak to him.* (JE: URL)

В цьому прикладі лексема страх (fear) реалізує значення сильного відчуття, що з'являється, коли людина хвилюється за щось або боїться.

1. (50) *«What?» said Mrs. Reed under her breath: her usually cold composed grey eye became troubled with a look like fear.* (JE: URL)
2. (60) *I turned about to discover who spoke, fearfully; for the doors were shut, and I had seen nobody on approaching the steps.* (WH: URL)

В цих прикладах лексема страх (fear) позначає неприємний емоційний стан, що характеризується діяльністю нервової системи.

1. (80) *I had feared him, and every morsel of flesh in my bones shrank when he came near.* (JE: URL)
2. (94) *I said, «Who is there?» Nothing answered. I was chilled with fear.* (JE: URL)

А ці приклади показують емоційний стан, спираючись на фізичний стан людини.

Проаналізувавши приклади реалізації лексеми страх (fear), було досліджено, що вона розкриває сильне емоційне напруження та сильне відчуття, яке супроводжується нервовою діяльністю (наприклад, *hand shaking*).

Крім цього, під час дослідження було проведено аналіз мовних засобів репрезентації емоційного концепту СТРАХ з різних точок зору.

Аналізуючи уривки з художніх творів сестер Бронте, було розглянута лексема fear з точки зору різних частин мови. В англійській мові лексема fear може виступати як в ролі іменника (*fear, fearfulness*), так і дієслова (*fear*). Наприклад:

1. (38) *Nelly, I'll tell you what I thought, and what has kept recurring and recurring till I feared for my reason.* (WH: URL)
2. (50) *«What?» said Mrs. Reed under her breath: her usually cold composed grey eye became troubled with a look like fear.* (JE: URL)

Також, лексема fear може виступати в ролі прислівника (*fearfully*) та прикметника (*fearful*). Наприклад:

1. (10) *And therefore I was fearfully disappointed, and unnerved by terror for the consequences of my taunting speech, when he flung himself on Earnshaw's weapon and wrenched it from his grasp.* (WH: URL)
2. (14) *I wonder how you would like to pass those fearful nights! — And he began to wail aloud, for very pity of himself.* (WH: URL)

Проаналізувавши речення з художніх творів сестер Бронте, було помічено, що в більшості випадків автори використовують іменник fear, лише інколи вживаючи синоніми, такі як anxiety, terror та horror, і майже завжди використовують дієслово fear. Незважаючи на це, в творах була використана велика кількість метафор, епітетів та інших фігур мовлення, які було знайдено в прикладах та які буде розглянуто у наступних підпунктах.

2.1.2. Пряма і непряма репрезентація концепту СТРАХ. *Пряме значення* – це основне лексичне значення. Пряме значення є первинним, тобто те, що вперше стало назвою. [SD: URL] Слово в прямому значенні це, найчастіше, звичайна, повсякденна назва чогось, як, наприклад, слова fear, horror, terror, anxiety і т.д. (30) «*And so you've been murdering on him?*», *exclaimed Joseph, lifting his hands and eyes in horror. «If ever I seed a sight like this! May the Lord...»* (WH: URL) (В наведеному уривку стривожений Джозеф злякався, що Гіткліф зможе вчинити вбивство. Крім цього, наведено пряме значення виразу in horror (з побоюванням); (31) *And then I set myself to reflect how I had tended him in infancy, and watched him grow to youth, and followed him almost through his whole course; and what absurd nonsense it was to yield to that sense of horror.* (WH: URL); (В уривку йдеться про страх Неллі перед Гіткліфом; в прямому значенні було вжито вираз to yield to that sense of horror (піддаватися страху); (71) *The stones rolled from under my feet, the ivy branches I grasped gave way, the child clung round my neck in terror, and almost strangled me.* (JE: URL) (В цьому уривку Джейн розповідає про свій страшний сон; вираз in terror (з жахом) було вжито у прямому значенні); (72) *How dreary to meet death, surrounded by their cold faces.* (WH: URL) (В цьому прикладі Кетрін бачить в рідних людях ворогів і називає їх примарами; в прямому значенні було вжито вираз how dreary (як страшно); (2) *I did not doubt he was making disclosures of my villainy; and I watched her eye with painful anxiety, expecting every moment to see its dark orb turn on me a glance of repugnance and contempt.* (JE: URL) (В цьому уривку Джейн зі страхом спостерігає за тим, як

містер Броклгерст розмовляє з міс Темпл; в прямому значенні було вжито вираз *with painful anxiety* (з болісним острахом).

Переносне значення слова – це вторинне значення, яке виникло на основі прямого. Слово в переносному значенні є назвою образною, перенесеною з одних явищ та предметів на інші. Переносне значення часто використовується в художніх текстах. Переносне значення робить мову яскравішою, більш насиченою, надає їй образності та поетичності. [SD: URL] Основним типом переносного значення, який було знайдено у прикладах, стала метафора. Наприклад: (5) *For nothing could soften in my recollection the spasm of agony which clutched my heart when Mrs. Reed spurned my wild supplication for pardon, and locked me a second time in the dark and haunted chamber.* (JE: URL) (В цьому уривку йдеться про спогади Джейн про червону кімнату. Вона розповідає про смертельний переляк, який охоплює її (переносне значення), коли вона згадує моменти зі свого дитинства); (6) *I ran into the yard, sick with terror; and called for Zillah, as loud as I could.* (WH: URL); (В цьому прикладі розповідається про Неллі, яку до смерті (переносне значення) налякав напад Лінтона) (9) *And then, a tremulous darkness obscured my sight, my heart sickened and my head burned like fire: I half rushed, half staggered from the spot, where horror had kept me rooted, and leaped or tumbled over the wall.* (AG, URL) (У наведеному прикладі героїня Гелен бачить свого чоловіка з іншою жінкою, і ця ситуація викликає в неї жах, який змушує її окам'яніти (переносне значення)); (11) *A dream had scarcely approached my ear, when it fled affrighted, scared by a marrow-freezing incident enough.* (JE: URL) (У цьому прикладі Джейн чує потаємний сміх, який змушує кров в її жилах захолати від жаху (переносне значення)); (16) «*Why? How?*» *My blood was again running cold.* «*Where is he?*» *I demanded.* «*Is he in England?*» (JE: URL) (У цьому уривку Джейн спілкується з незнайомцем і на перший погляд їй здається, що містер Рочестер мертвий, від чого кров в її жилах застигла (переносне значення)); (55) *I put down my muff on the stile, and went up to the*

tall steed; I endeavored to catch the bridle, but it was a spirited thing, and would not let me come near its head; I made effort on effort, though in vain: meantime, I was mortally afraid of its trampling fore-feet. (JE: URL) (В даному уривку Джейн допомагає містеру Рочестеру сісти на коня, але вона до смерті боїться (переносне значення) його передніх копит); (80) *I had feared him, and every morsel of flesh in my bones shrank when he came near.* (JE: URL) (В цьому прикладі Джейн Ейр розповідає про свій страх перед жорстоким звидним братом, якого вона боялась кожним своїм нервом (переносне значення)).

Більш детально про стилістичні фігури мовлення та їх приклади у наступному підпункті.

2.1.3. Використання стилістичних фігур мовлення у відтворенні емоційного концепту СТРАХ. Метафора. Образна інтерпретація емоційного концепту СТРАХ відбувається за допомогою залучення механізму метафори. Головним елементом у зображеній ситуації небезпеки виступає сам страх, і тому усю міць асоціативного заряду, втіленого у формі метафори, автор твору намагається передати описаному їм страху. [TR: URL] Існують основні способи метафоризації коцептуалізованої емоції СТРАХ, такі як *антропоморфна метафоризація, натурморфна метафоризація та зооморфна метафоризація.*

1. Антропоморфна метафора. Антропоморфна метафоризація страху відбувається завдяки біофізичним, психічним ознакам та якостям людини. Це відбувається в межах фізичної сфери і стосується «**надмірної інтенсивності фізичного стану**»: (86) *My pulse stopped: my heart stood still; my stretched arm was paralyzed.* (JE: URL); (У наведеному уривку героїня Джейн Ейр прокинулася від невідомого крику, який сильно налякав її). (69) *I cried out that he would frighten the child into fits, and ran to rescue him.* (WH: URL) (У цьому уривку перелякана Неллі боїться, що містер Гіндлі може травмувати свого сина.); (28) *I did not think I should tremble in this way when I saw him, or lose my voice or the power of motion in*

his presence. (JE: URL) (А в цьому прикладі йдеться про страх, який Джейн Ейр відчуває у присутності містера Рочестера); (57) *I took her hand in mine, and bid her be composed; for a succession of shudders convulsed her frame, and she would keep straining her gaze towards the glass.* (WH: URL) (В даному уривку Неллі намагається заспокоїти перелякану місис Лінтон); **«слабкої інтенсивності фізичного стану»**: (9) *I half rushed, half staggered from the spot, where horror had kept me rooted, and leaped or tumbled over the wall.* (AG: URL) (У наведеному прикладі героїня Гелен бачить свого чоловіка з іншою жінкою, і ця ситуація викликає в ній побоювання за своє майбутнє.) Крім цього, це відбувається в межах фізіологічної сфери і стосується **«постійного фізіологічного стану»**: (96) *Sometimes, while meditating on these things in solitude, I've got up in a sudden terror, and put on my bonnet to go see how all was at the farm.* (WH: URL) (В наведеному уривку Неллі часто, майже завжди відчуває побоювання за свого хазяїна); і **«тимчасового фізіологічного стану»**: (94) *I said, «Who is there?» Nothing answered. I was chilled with fear.* (JE: URL); (А в цьому прикладі Джейн Ейр почула сміх невідомої жінки і їй стало моторошно); (62) *There were moments when I was bewildered by the terror he inspired, because I had no appeal whatever against either his menaces or his inflictions.* (JE: URL) (В наведеному прикладі маленька Джейн боїться свого зведеного брата, коли той над нею знущається); (4) *Oh, Mr. Lockwood, I cannot express what a terrible start I got by the momentary view! Those deep black eyes! That smile, and ghastly paleness!* (WH: URL) (В цьому прикладі Неллі несподівано налякав зовнішній вигляд Гіткліфа); (6) *I ran into the yard, sick with terror; and called for Zillah, as loud as I could.* (WH: URL) (В наведеному прикладі до смерті налякана Неллі кличе на допомогу Зілли, щоб та допомогла врятувати Лінтона від нападу). Варто також зазначити емоційно-вольову сферу, а саме **«психо-фізичний стан»**: (80) *I had feared him, and every morsel of flesh in my bones shrank when he came near.* (JE: URL) (В цьому

уривку Джейн Ейр розповідає про свій сильний страх перед звідним братом, який над нею знущався); (5) *For nothing could soften in my recollection the spasm of agony which clutched my heart when Mrs. Reed spurned my wild supplication for pardon, and locked me a second time in the dark and haunted chamber.* (JE: URL) (В даному прикладі Джейн Ейр розповідає про свій величезний страх перед червоною кімнатою); (15) *I still recoiled at the dread of seeing a corpse.* (JE: URL) (А в цьому уривку Джейн, яка вже бачила мертву людину, боялася побачити мертвою свою хвору подругу); (59) *With streaming face and an expression of agony, Linton had thrown his nerveless frame along the ground: he seemed convulsed with exquisite terror.* (WH: URL) (У цьому уривку герой Лінтон впадає у відчай, його трясє від страху, адже він боїться залишитись самотнім і благає Кетрін не покидати його).

2. **Зооморфна метафоризація.** Випадки суто зооморфної метафоризації страху є нечисленними. Констатувати її наявність можна лише тоді, коли письменник однозначно використовує в тексті зооморфну лексику, або назви тварин, які характеризують страх. [TR: URL] Наприклад: (88) *He spoke these words, holding the door open for his son to pass, and the latter achieved his exit exactly as a spaniel might which suspected the person who attended on it of designing a spiteful squeeze.* (WH: URL) В цьому контексті «spaniel» перекладається як 'переляканий, наче цуцик'.
3. **Натурморфна метафоризація.** Натурморфна метафора передбачає осмислення концепту СТРАХ у термінах явищ неживої природи. [TR: URL] Для спрощення розуміння, залучаються такі корелятивні концепти, як ПРИРОДНИЙ ФЕНОМЕН, ОБ'ЄКТ ПРИРОДИ, РЕЧОВИНА.

Найбільш поширеним корелятивним концептом, який допомагає осмислити концепт СТРАХ у термінах явищ неживої природи – є концепт СТРАХ – РЕЧОВИНА. СТРАХ – РЕЧОВИНА проявляється за допомогою приписування страху ознак фізіоморфного характеру, як, наприклад,

«температура»: (94) *I said, «Who is there?» Nothing answered. I was chilled with fear.* (JE: URL) (В наведеному прикладі Джейн почала тремтіти від страху коли почула моторошний сміх); (16) *«Why? How?» My blood was again running cold. «Where is he?» I demanded. «Is he in England?»* (JE: URL) (А в цьому уривку Джейн затремтіла від страху, коли подумала, що містер Рочестер загинув); (66) *«Jane!», recommenced he, with a gentleness that broke me down with grief, and turned me stone-cold with ominous terror - for this still voice was the part of a lion rising – «Jane, do you mean to go one way in the world, and to let me go another?»* (JE: URL) (В цьому прикладі Джейн Ейр вся похолола від страху, коли містер Рочестер заговорив до неї); (67) *His frame shivering, not as one shivers with chill or weakness, but as a tight-stretched cord vibrates.* (WH: URL) (В цьому уривку йдеться про стан Гіткліфа, який тремтів чи то від холоду, чи то від жаху); (11) *A dream had scarcely approached my ear, when it fled affrighted, scared by a marrow-freezing incident enough.* (JE: URL) (А в цьому прикладі Джейн Ейр залякла від почутого нею моторошного сміху).

Крім цього, **СТРАХ – РЕЧОВИНА** може проявлятися за допомогою динамічних властивостей, таких як **«здатність змішуватися з іншими речовинами»:** (23) *There was a restless, anxious expression in his countenance. I had never remarked there before; and he looked sparer in person.* (WH: URL) (В цьому прикладі йдеться про неспокійний, переляканий вираз обличчя Гіткліфа); (39) *I now stood in the empty hall; before me was the breakfast-room door, and I stopped, intimidated and trembling.* (JE: URL) (В цьому прикладі Джейн Ейр тремтить та боїться, що її знову покарають).

СТРАХ – ОБ’ЄКТ ПРИРОДИ відтворює страх як частину об’єкту живої природи: (89) *She trembled like a reed, poor thing, and leant against the table perfectly bewildered.* (WH: URL) (В цьому уривку тремтіння Кетрін було порівняно з тремтінням билинки).

СТРАХ – ПРИРОДНИЙ ФЕНОМЕН описує страх як явище природного світу, характерними властивостями якого є, наприклад, «звук»: (3) «*Grace!*» *exclaimed Mrs. Fairfax. I really did not expect any Grace to answer; for the laugh was as tragic, as preternatural a laugh as any I ever heard.* (JE: URL) (В цьому прикладі звуком прикладом звуку став моторошний сміх).

Enimem. Один із основних шляхів пізнання концептуалізованої емоції СТРАХ виявляється у дії епітету. Епітети виражаються порівняно невеликими синтаксичними структурами. [TR: URL] Функції епітета, який вербалізує емоційний концепт СТРАХ, виконуються:

Прикметниками. (26) *The mortal terror he felt of Mr. Heathcliff's anger restored to the boy his coward's eloquence.* (WH: URL) (прикметником виступає слово 'mortal'); (2) *I did not doubt he was making disclosures of my villainy; and I watched her eye with painful anxiety, expecting every moment to see its dark orb turn on me a glance of repugnance and contempt.* (JE: URL) (прикметником виступає слово 'painful'); (66) «*Jane!*», *recommenced he, with a gentleness that broke me down with grief, and turned me stone-cold with ominous terror - for this still voice was the part of a lion rising – «Jane, do you mean to go one way in the world, and to let me go another?»* (JE: URL) (прикметником виступає слово 'ominous'); (3) «*Grace!*» *exclaimed Mrs. Fairfax. I really did not expect any Grace to answer; for the laugh was as tragic, as preternatural a laugh as any I ever heard.* (JE: URL) (прикметником виступає слово 'preternatural'). (4) *Oh, Mr. Lockwood, I cannot express what a terrible start I got by the momentary view! Those deep black eyes! That smile, and ghastly paleness!* (WH: URL) (прикметником виступає слово 'terrible'); *And extending his cane he pointed to the awful object, his hand shaking as he did so.* (JE: URL) (прикметником виступає слово 'awful'); (14) *I wonder how you would like to pass those fearful nights! — And he began to wail aloud, for very pity of himself.* (WH: URL) (прикметником виступає слово 'fearful'); (17) *The intense horror of nightmare came over me: I tried to draw back my arm, but the hand clung to it, and a most*

melancholy voice sobbed, «Let me in - let me in!» (WH: URL) (прикметником виступає слово ‘intense’); (21) *I had read of such hideous incarnate demons.* (WH: URL) (прикметником виступає слово ‘hideous’); *There was a restless, anxious expression in his countenance. I had never remarked there before; and he looked sparer in person.* (WH: URL) (прикметниками одразу два слова: ‘restless’ та ‘anxious’); (48) *Agitation, uncertainty, and an all-predominating sense of terror confused my faculties.* (JE: URL) (прикметником виступає слово ‘all-predominating’).

Партиципними формами дієслова. (59) «*Linton had thrown his nerveless frame along the ground: he seemed convulsed with exquisite terror.*» (WH: URL).

Порівняння. Відображення емоції страх здійснюється за допомогою сполучення номінантів страху з лексикою, природно застосовуваною для опису різноманітних «неемоційних» сфер дійсності. Для спрощення розуміння, залучаються такі корелятивні концепти, як [TR: URL]:

1. **ФЕНОМЕН:** (35) *And since then my presence is as potent on his nerves as a ghost; and I fancy he sees me often, though I am not near.* (WH: URL) (У наведеному прикладі йдеться про страх Лінтона перед Гіткліфом, який боїться його настільки сильно, наче бачить перед собою привида).
2. **ТВАРИННИЙ СВІТ:** (88) *He spoke these words, holding the door open for his son to pass, and the latter achieved his exit exactly as a spaniel might which suspected the person who attended on it of designing a spiteful squeeze.* (WH: URL) (В цьому уривку йдеться про те, як Лінтон прослизнув повз батька наче цуцик, боячись отримати стусана).
3. **РОСЛИНА:** (89) *She trembled like a reed, poor thing, and leant against the table perfectly bewildered.* (WH: URL) (В цьому уривку тремтіння Кетрін було порівняно з тремтінням білинки).

Проаналізувавши речення з художніх творів сестер Бронте, було виявлено, що порівняння, епітет та особливо метафора виявились найбільш

продуктивними фігурами мовленнями, які сприяють адекватному усвідомленню ціннісно-образної складової емоційного концепту СТРАХ.

2.1.4. Функційна характеристика вербальних репрезентантів концепту СТРАХ. *Експресивна функція* виражає внутрішній стан людини, її почуття та переживання. Ця функція якнайбільше характеризує емоційний концепт СТРАХ в художніх текстах. [WP: URL] Наприклад, експресивну функцію можна побачити в таких прикладах, як: (59) *With streaming face and an expression of agony, Linton had thrown his nerveless frame along the ground: he seemed convulsed with exquisite terror*. (WH: URL) (У цьому уривку герой Лінтон впадає у відчай, він боїться залишитись самотнім і благає Кетрін не покидати його); (54) *For me, the watches of that long night passed in ghastly wakefulness; strained by dread: such dread as children only can feel*. (JE: URL); (В наведеному уривку маленька Джейн Ейр боїться залишатися на самоті через думки, які турбували її після того, як її закрили у червоній кімнаті); (53) *Oh! Nelly, the room is haunted! I'm afraid of being alone!* (WH: URL) (В цьому уривку героїні Кетрін здається, що її переслідують привиди, а Неллі заспокоює її); (52) *What was filling him with dread we had no means of discerning; but there he was, powerless under its gripe, and any addition seemed capable of shocking him into idiotcy*. (WH: URL) (В цьому уривку йдеться про Лінтона, який страждає від незрозумілих всім іншим страхів); (48) *Agitation, uncertainty, and an all-predominating sense of terror confused my faculties*. (JE: URL) (В наведеному прикладі Джейн прокидається після того, як її закрили в червоній кімнаті, але відчуття нездоланного страху все ще не покидають її свідомість).

В усіх наведених прикладах йдеться про внутрішні переживання та почуття героїв.

Номінативна функція є функцією називання. Все, що пізнається людиною (предмети, явища, особи, властивості, процеси) отримує назву і під цією назвою існує в житті та в свідомості. [WP: URL] Наприклад: (77) *It was*

too irksome to lie there, harassing my brain with a hundred idle misgivings. (WH: URL) (У наведеному прикладі Неллі турбують побоювання (*misgivings*) стосовно Гіткліфа); (85) *His visits were a continual nightmare to me; and, I suspected, to my master also.* (WH: URL) (У цьому прикладі Неллі порівняла відвідини Гіткліфа з нічним кошмаром (*nightmare*)); (14) *I wonder how you would like to pass those fearful nights! — And he began to wail aloud, for very pity of himself.* (В цьому прикладі Лінтон розповідає Кеті про свої безсонні, жахливі ночі (*fearful nights*)) (WH: URL).

Комунікативною функцією є функція комунікації між людьми: мовою, жестами, мімікою або символами. Наприклад: (3) «*Grace!*» *exclaimed Mrs. Fairfax. I really did not expect any Grace to answer; for the laugh was as tragic, as preternatural a laugh as any I ever heard.* (JE: URL) (В цьому уривку відбувається комунікація між Джейн Ейр та місіс Фейрфакс); (4) «*Oh, Mr. Lockwood, I cannot express what a terrible start I got by the momentary view! Those deep black eyes! That smile, and ghastly paleness!*» (WH: URL) (В цьому уривку відбувається комунікація між Неллі та містером Локвудом); (7) «*Bless you, darling!*» *and returned my close embrace with a fervor like old times, and then he started, and, in a tone of absolute terror, exclaimed, «Helen! What the devil is this?» and I saw, by the faint light gleaming through the overshadowing tree, that he was positively pale with the shock.* (TTWH: URL) (В цьому уривку відбувається комунікація між Артуром та Геленою); (14) «*I wonder how you would like to pass those fearful nights! — And he began to wail aloud, for very pity of himself.* (WH: URL) (В цьому уривку відбувається комунікація між Лінтоном та Кеті); (16) «*Why? How?*» *My blood was again running cold. «Where is he?» I demanded. «Is he in England?»* (JE: URL) (В цьому уривку відбувається комунікація між Джейн Ейр та хазяїном готелю).

Під час дослідження було виявлено, що формування емоційного концепту СТРАХ найчастіше відбувається завдяки словам та

словосполученням, які репрезентуються за допомогою експресивної функції, адже вона виражає внутрішні переживання людини, тобто страхи.

2.1.5. Контекстна репрезентація концепту СТРАХ у різних типах мовлення. Існує три типи мовлення: *розповідь*, *роздум* та *опис*.

Розповідь повідомляє про певні події і відповідає на питання «що відбувалося?» Даний тип мовлення найчастіше зустрічається в художніх текстах сестер Бронте. Наприклад, в уривку (55) *I put down my muff on the stile, and went up to the tall steed; I endeavored to catch the bridle, but it was a spirited thing, and would not let me come near its head; I made effort on effort, though in vain: meantime, I was mortally afraid of its trampling fore-feet.* (JE: URL) розповідається про те, як Джейн Ейр допомагає містеру Рочестеру сісти на коня, намагаючись подолати свій страх перед твариною та його передніми копитами); (20) *She ran back in terror, knelt down, and cried, and soothed, and entreated, till he grew quiet from lack of breath: by no means from compunction at distressing her.* (WH: URL) (В цьому прикладі розповідається про те, як, посварившись, Лінтон починає кричати, а Кеті, налякана його поведінкою, заспокоює його); (25) *It drew aside the window - curtain and looked out; perhaps it saw dawn approaching, for, taking the candle, it retreated to the door. Just at my bedside, the figure stopped: the fiery eyes glared upon me - she thrust up her candle close to my face, and extinguished it under my eyes. I was aware her lurid visage flamed over mine, and I lost consciousness: for the second time in my life - only the second time - I became insensible from terror.* (JE: URL) (В цьому уривку Джейн розповідає містеру Рочестеру про те, як вночі вона побачила жахливу живу примару, яка приходила до неї і в якій вона впізнала Грейс Пул); (39) *I now stood in the empty hall; before me was the breakfast-room door, and I stopped, intimidated and trembling. What a miserable little poltroon had fear, engendered of unjust punishment, made of me in those days!* (JE: URL)

(В даному уривку маленька Джейн Ейр, налякана попередніми покараннями, нерішуче прямує до їдальні, де її чекає місіс Рід).

Опис розповідає про властивості або ознаки певного предмета або явища. Найголовніше в описі – це надати читачу повне уявлення про об’єкт, який описується. Опис відповідає на питання «який?». Під час дослідження було виявлено, що опис дуже часто використовується в творах Бронте. Для того, щоб передати всю моторошність ситуації або зовнішність та відчуття наляканої людини, використовується саме описовий тип мовлення. (76) *The fiend pinning down the thief's pack behind him, I passed over quickly: it was an object of terror.* (JE: URL). (В наведеному уривку Джейн Ейр, переглядаючи книгу, звертає увагу на картину із зображенням сатани, який відбирає у злодія вкрадене добро, і це зображення вселяє дівчині невимовний страх); (78) *In a few seconds she stretched herself out stiff, and turned up her eyes, while her cheeks, at once blanched and livid, assumed the aspect of death. Linton looked terrified.* (WH: URL); (В цьому уривку, після того, як Кетрін та Лінтон посварилися, дівчина ніяковіє і стає блідою та нерухомою, що дуже лякає Лінтона); (1) *Trembling and bewildered, she held me fast, but the horror gradually passed from her countenance; its paleness gave place to a glow of shame.* (WH: URL) (В наведеному уривку розповідається про те, як Неллі заспокоює Кетрін, у якої були бліді від страху щоки та стурбований вираз обличчя); (4) *«Oh, Mr. Lockwood, I cannot express what a terrible start I got by the momentary view! Those deep black eyes! That smile, and ghastly paleness!»* (WH: URL) (А в цьому уривку йдеться про стривожену Неллі, яку лякає зовнішній вигляд Гіткліфа).

Роздум – це висловлювання про ознаки, події та якості. Цей тип мовлення притаманний художнім текстам так само, як і два попередніх, особливо, якщо події описуються від першої особи. Наприклад: (68) *Repeating my waking meditations, I tracked his existence over again, with grim variations; at last, picturing his death and funeral.* (WH: URL); (В цьому

прикладі йдеться про роздуми Неллі, яка хоче зрозуміти, чому Гіткліф так змінився); (28) *I did not think I should tremble in this way when I saw him, or lose my voice or the power of motion in his presence.* (JE: URL); (В цьому уривку йдеться про страх, який Джейн Ейр відчуває у присутності містера Рочестера, але який вона не розуміє); (31) *And then I set myself to reflect how I had tended him in infancy, and watched him grow to youth, and followed him almost through his whole course; and what absurd nonsense it was to yield to that sense of horror.* (WH: URL) (В цьому уривку Неллі згадує минуле і те, як вона доглядала Гіткліфа, і тому не повинна піддаватися страху перед ним).

В процесі аналізу було досліджено, що серед всіх типів мовлення, в яких контекстно репрезентується емоційний концепт СТРАХ, речення із творів сестер Бронте репрезентуються переважно за допомогою двох типів: розповіді та опису.

2.2 Реалізація компонентів емоційного концепту СТРАХ

2.2.1. Концептуально-семантична структура емоційного концепту СТРАХ. Компонент ЗАГРОЗА. Існує загальна концептуально-семантична структура емоційного концепту СТРАХ, яка включає в себе компоненти, такі як ЗАГРОЗА та РЕАКЦІЯ. Перш за все звернемо увагу на компонент ЗАГРОЗА. ЗАГРОЗА може виступати у ролі [TR: URL]:

1. **Живої істоти:** коли одна людина чинить тиск на іншу людину: (37) *But his dread of that owner amounted to superstition; and he confined his feelings regarding him to muttered innuendoes and private comminations.* (WH, URL) (У цьому уривку йдеться про дуже сильний страх Гортонна перед своїм хазяїном); (26) *The mortal terror he felt of Mr. Heathcliff's anger restored to the boy his coward's eloquence.* (WH: URL) (В цьому прикладі йдеться про страх Лінтона перед своїм батьком).

2. **Неживого об'єкту:** наприклад, ситуації, представлений в уривку: (53) «*Oh! Nelly, the room is haunted! I'm afraid of being alone!*» (WH: URL) (В цьому уривку Кетрін боїться привидів, які були лише результатом її уяви).

Крім цього, виділяють загрози фізичного, психічного, психофізичного, уявного, явно-реального та дійсного характеру.

1. **Фізична загроза** впливає безпосередньо на саму людину і може завдавати шкоди здоров'ю або матеріальному стану. (69) *I cried out that he would frighten the child into fits, and ran to rescue him.* (WH: URL) (В цьому уривку Неллі боїться, що Гіндлі травмує свого сина); (12) *A pale and bloody spectacle under my eyes and hands; a murderess hardly separated from me by a single door: yes - that was appalling - the rest I could bear; but I shuddered at the thought of Grace Poole bursting out upon me.* (JE: URL) (В цьому прикладі Джейн Ейр боїться, що їй може нашкодити Грейс Пул).
2. **Психічна загроза** характеризується тим, що певний об'єкт викликає у людини душевне хвилювання та неприємні відчуття. (85) *His visits were a continual nightmare to me; and, I suspected, to my master also.* (WH: URL) (В наведеному прикладі Неллі незадоволена тим, що Гіткліф часто приходив до Буремного Перевалу); (35) *And since then my presence is as potent on his nerves as a ghost; and I fancy he sees me often, though I am not near.* (WH: URL) (В цьому уривку Гіткліф розповідає про те, як Лінтон до смерті боїться його); *But his dread of that owner amounted to superstition; and he confined his feelings regarding him to muttered innuendoes and private comminations.* (WH: URL) (В даному уривку йдеться про страх Гортона перед хазяїном); (26) *The mortal terror he felt of Mr. Heathcliff's anger restored to the boy his coward's eloquence.* (WH: URL) (У наведеному прикладі йдеться про страх Лінтона перед батьком, який, як той вважає, може нашкодити йому).

3. **Психофізична загроза** об'єднує параметри психічної та фізичної загрози. (80) *I had feared him, and every morsel of flesh in my bones shrank when he came near.* (JE: URL) (Джейн Ейр боїться свого брата, який завдає їй як фізичної, так і моральної шкоди).
4. **Уявна загроза** – це загроза, яка є уявною. Індивід відчуває її, але насправді така загроза не може їй нашкодити. (53) «*Oh! Nelly, the room is haunted! I'm afraid of being alone!*» (WH: URL) (В наведеному прикладі Кетрін боїться привидів, яких насправді не існує).
5. **Уява реальна загроза** – загроза, яка уявляється людиною та яка має об'єктивні підстави для свого існування. (39) *I now stood in the empty hall; before me was the breakfast-room door, and I stopped, intimidated and trembling. What a miserable little poltroon had fear, engendered of unjust punishment, made of me in those days!* (JE: URL) (В цьому прикладі Джейн Ейр боїться, що її знову покарають); (44) *And she would have commenced the execution of her threat directly, but Linton was up in alarm for his dear self again.* (WH: URL) (В наведеному уривку йдеться про конфлікт між Лінтоном та Кетрін).
6. **Дійсна загроза** – це загроза, яку індивід відчуває на підсвідомому рівні; розуміє, що може статися щось дійсно небезпечне та погане. (84) *Taken with another fit of cowardice, I cried out for Joseph.* (WH: URL) (У цьому уривку Неллі кличе на допомогу Джозефа); (6) *I ran into the yard, sick with terror; and called for Zillah, as loud as I could.* (WH: URL) (В наведеному прикладі Неллі кличе на допомогу Зілли, щоб та допомогла врятувати Лінтона від нападу); *And I saw, by the unquiet aspect of her eye, that for some reason or other she was uneasy at the child's position.* (TTWH: URL)

2.2.2. Концептуально-семантична структура емоційного концепту

СТРАХ. Компонент РЕАКЦІЯ. Знання про можливі способи усунення емоції містяться у компоненті РЕАКЦІЯ досліджуваного емоційного концепту і

репрезентуються творах сестер Бронте у вигляді обміркованих вчинків персонажів. Головною у компоненті РЕАКЦІЯ виступає безпосередньо людина, яка, знаходячись у стані страху, починає протидіяти загрозі. Дії людини полягають в тому, що, опинившись в стані страху, вона намагається знайти спосіб уникнути або прийняти загрозу. [TR: URL] Тож поведінка людини набуває таких форм:

1. **Протидія загрозі** – це процес, коли індивід протистоїть загрозі; готовий діяти, аби уникнути її. (84) *Taken with another fit of cowardice, I cried out for Joseph.* (WH: URL) (У цьому уривку перелякана Неллі кличе на допомогу Джозефа);
2. **Уникнення впливу загрози** – це процес, коли індивід усіма силами намагається уникнути загрози та її впливу. (6) *I ran into the yard, sick with terror; and called for Zillah, as loud as I could.* (WH: URL) (В наведеному прикладі Неллі кличе на допомогу Зіллу, щоб та допомогла врятувати Лінтона від нападу);
3. **Підпадання під вплив загрози** – це підкорення загрозі та всім можливим наслідкам загрози, коли її ніяк не можна уникнути. (37) *But his dread of that owner amounted to superstition; and he confined his feelings regarding him to muttered innuendoes and private comminations.* (WH: URL) (В даному уривку йдеться про страх Гортонна перед хазяїном, який не наважується перечити йому, саме тому підкорюється);
4. **Бравування загрозою** – це спосіб поведінки, коли індивід ігнорує або переборює свій страх, щоб досягти певної мети. (87) *I had put on some clothes, though horror shook all my limbs; I issued from my apartment.* (JE: URL) (Не дивлячись на страх, Джейн вийшла зі своєї кімнати, щоб подивитись, звідки лунає моторошний сміх).

Крім вище переліченого в творах сестер Бронте зустрічається різновиди страху, серед яких ми зустрічаємо:

1. **Страх самотності.** (53) «*Oh! Nelly, the room is haunted! I'm afraid of being alone!*» (WH: URL) (Цей уривок демонструє страх Кетрін перед самотністю).
2. **Страх новизни.** (14) «*Why? How?*» *My blood was again running cold.* «*Where is he?*» *I demanded.* «*Is he in England?*» (JE: URL). (В цьому уривку Джейн боїться дізнатися правду про містера Рочестера, яка може ранити її).
3. **Страх невідомого.** (60) *I turned about to discover who spoke, fearfully;* *for the doors were shut, and I had seen nobody on approaching the steps.* (WH: URL) (В наведеному уривку Неллі почула голос невідомої їй людини); (94) *I said,* «*Who is there?*» *Nothing answered. I was chilled with fear.* (JE, URL) (В цьому уривку Джейн почула потойбічних сміх); (100) *It struck me with dismay, at the moment, when I took it from the box and beheld those eyes fixed upon me in their mocking mirth, as if exulting still in his power to control my fate, and deriding my efforts to escape.* (TTWH: URL) (В цьому уривку Гелен дістала портрет свого колишнього чоловіка містера Гантингтона, який вселяв в неї сильний страх); (15) *I still recoiled at the dread of seeing a corpse.* (JE: URL) (А в цьому уривку Джейн, яка вже бачила мертву людину, боялася побачити мертвою свою хвору подругу).
4. **Страх смерті.** (62) *There were moments when I was bewildered by the terror he inspired, because I had no appeal whatever against either his menaces or his inflictions.* (JE: URL) (В цьому уривку йдеться про сильний страх Джейн перед братом, який знущався над нею і ніхто не міг її захистити); (12) *A pale and bloody spectacle under my eyes and hands; a murderess hardly separated from me by a single door: yes - that was appalling - the rest I could bear; but I shuddered at the thought of Grace Poole bursting out upon me.* (JE: URL) (В цьому прикладі Джейн бачить пораненого містера Мейсона та вважає, що жінка, яка начебто

поранила його, зможе напасти і на неї); (97) *The sufferer was fast approaching dissolution - dragged almost to the verge of that awful chasm he trembled to contemplate, from which no agony of prayers or tears could save him.* (TTWH: URL) (В цьому прикладі йдеться про страх Артура перед смертю).

5. **Страх тварин.** (55) *I put down my muff on the stile, and went up to the tall steed; I endeavored to catch the bridle, but it was a spirited thing, and would not let me come near its head; I made effort on effort, though in vain: meantime, I was mortally afraid of its trampling fore-feet.* (JE: URL) (В цьому уривку Джейн боїться коня, а точніше - його передніх копит).

Отже, дослідивши компонент ЗАГРОЗА, який входить до концептуально-семантичної структури емоційного концепту СТРАХ, було виявлено, що, загалом, приклади із творів сестер Бронте можна поділити на два основних підвиди даного компоненту: фізична загроза та психічна загроза.

Крім цього, досліджуючи компонент РЕАКЦІЯ, було виявлено, що основними різновидами страху в прикладах із творів сестер Бронте стали: страх невідомого та страх смерті.

Висновки до розділу 2

1. У сучасній англomовній художній прозі емоційний концепт СТРАХ знаходить своє вираження у семантиці стилістично нейтральних та стилістично маркованих мовних засобів. У першій частині другого розділу була розглянута репрезентація емоційного концепту СТРАХ в творах сестер Бронте з точки зору різних мовних засобів: частин мови, прямого та переносного значення, типів мовлення, функцій мови. Більш детально були розглянуті фігури мовлення, а саме: метафора, порівняння та епітет. Під час дослідження було виявлено, що метафора є найбільш вживаною в творах Бронте, коли емоційний концепт

СТРАХ потребував вираження. Крім цього, слід зазначити, що найбільш вживаними типами мовлення стали розповідь та опис.

2. У другій частині другого розділу була розглянута загальна концептуально-семантична структура емоційного концепту СТРАХ та компоненти, які вона в себе включає: компоненти ЗАГРОЗА та РЕАКЦІЯ; також було проведено аналіз їхніх підпунктів, беручи за приклад уривки із творів сестер Бронте.

Компонент ЗАГРОЗА може виступати у ролі: живої істоти та неживого об'єкту. Крім цього, виділяють загрози фізичного, психологічного, уявного, уявно-реального, дійсного та психофізичного характеру.

Головною в компоненті РЕАКЦІЯ виступає людина, яка, знаходячись в стані страху, протидіє загрозі. Отже, проаналізувавши компонент РЕАКЦІЯ було досліджено, що поведінка людини може набувати таких форм: протидія загрозі, уникнення впливу загрози, підпадання під вплив загрози та бравування загрозою. Крім цього, у процесі аналізу речень із творів сестер Бронте було виявлено також такі різновиди страху: страх самотності, страх новизни, страх невідомого, страх смерті та страх тварин.

РОЗДІЛ 3

ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ СТРАХ У ПЕРЕКЛАДІ ТВОРІВ СЕСТЕР БРОНТЕ

3.1 Способи еквівалентного відтворення українською мовою концепту СТРАХ у перекладі творів сестер Бронте

Головне в будь-якому перекладі – це передача змістової інформації тексту. Одне із основних завдань перекладача полягає в максимально точній передачі змісту оригіналу, і найчастіше спільність оригіналу та перекладу є значною. [NB: URL] Під еквівалентністю також слід розуміти збереження відносної рівності змістовної, змістової семантичної, стилістичної і функціонально-комунікативної інформації, що міститься в оригіналі та в перекладі. Розрізняють досягну еквівалентність, яка означає спільність змісту двох різномовних текстів і яка допускається через різницю мов, на яких створені ці тексти, і перекладацьку еквівалентність, яка означає реальну змістову близькість текстів оригіналу та перекладу, що досягається у процесі перекладу. Але еквівалентність перекладу оригіналу є досить відносним поняттям, і рівень відносності може бути різним. Ступінь зближення з оригіналом залежить від особливості мов і культур, що зіставляються, епохи створення оригіналу та перекладу, способу перекладу та майстерності самого перекладача. [CC: URL]

Різниця в особливостях створення текстів мовою оригіналу та мовою перекладу різною мірою можуть обмежувати можливість повного зображення в перекладі змісту оригіналу, тому перекладацька еквівалентність, яка була згадана раніше, може ґрунтуватися на збереженні або втраті різних частин змісту, який міститься в оригіналі. У залежності від того, яка частина змісту передається під час перекладу для досягнення адекватності, розрізняють п'ять різних типів еквівалентності. [HP: URL]

Першим і найменшим ступенем смислової спільності характеризуються відносини між оригіналом і перекладом на рівні мети комунікації. [RA: URL]

У процесі аналізу текстових фрагментів із творів сестер Бронте, речень, які були б перекладені згідно першого типу еквівалентності, не було виявлено.

Другий тип еквівалентності (на рівні ідентифікації ситуації) відрізняється від першого тим, що тут зберігається додаткова частка змісту оригіналу, яка вказує, про що повідомляється в вихідному повідомленні. [RA: URL] Іншими словами, в тексті відбивається та ж наочна ситуація, хоча й змінюється спосіб її опису: (99) *My heart failed me; but I determined not to be such a fool as to come away without having made the attempt.* (TTWH: URL) - *Мені було трохи лячно, але я вирішив не бути таким дурнем, що піде собі, навіть не спробувавши подарувати цю книжку.* (HBX: URL) (В наведеному прикладі наявні логічні, головним чином причинно-наслідкові зв'язки, оскільки «серце калатає» від страху, тому можна стверджувати, що вирази «У мене закалатало серце» і «Мені було лячно» означає одне й те саме.

Третій тип еквівалентності (рівень «способу опису ситуації») характеризується збереженням у перекладі спільних понять, за допомогою яких описується ситуація («способу опису ситуації»). [RA: URL] В цьому типі еквівалентності спостерігаються різні випадки синтаксичного варіювання.

Наприклад: (8) *I experienced a shock of horror, then a strong thrill of grief, then a desire - a necessity to see her; and I asked in what room she lay.* (JE: URL) - *Мене охопив жах, потім я відчула невимовний жаль, а далі бажання, скоріше потребу, побачити її. Я спитала, в якій кімнаті вона лежить.* (DE: URL) (В цьому прикладі можна помітити, що ситуація описується з інших точок зору з використанням лексичних конверсивів (Я відчула жах – Мене охопив жах).

У четвертому типі еквівалентності (рівень синтаксичних значень) до вказаних вище рис спільності додати ще одну - синтаксичні структури оригіналу й перекладу. [RA: URL] В цьому типі еквівалентності також зустрічаються різні види синтаксичного варіювання.

Наприклад: (46) *And I dread the thoughts of marrying him.* (ТТWH: URL) - Як тільки я думаю про те, що стану його дружиною, відразу починаю боятися. (переклад наш – М. Б.); *I ran into the yard, sick with terror; and called for Zillah, as loud as I could.* (WH: URL) – (6) *Я, умліваючи з жаху, побігла надвір і почала на повний голос кликати Зіллу.* (БП: URL). В цих двох прикладах можна помітити зміну порядку слів.

Також варто зазначити тип синтаксичного варіювання «зміна типу пропозиції». Наприклад, речення (1) *Trembling and bewildered, she held me fast, but the horror gradually passed from her countenance.* (WH: URL) - *Здригаючись, уся нашорошена, вона міцно тримала мене, та вираз жаху поступово зникав із її обличчя; бліді щоки спалені від сорому.* (БП: URL) Крім цього, можливі ще такі варіанти перекладу: «Вона міцно тримала мене, здригаючись, уся нашорошена, та вираз жаху поступово зникав з її обличчя»; «Здригаючись, уся нашорошена, вона міцно тримала мене. Вираз жаху поступово зникав з її обличчя»; «Вираз жаху поступово зникав з її обличчя. Здригаючись, уся нашорошена, вона міцно тримала мене». (в цьому і закладається синтаксичне варіювання «зміна типу пропозиції»).

До п'ятого типу еквівалентності (на рівні словесних знаків) відносяться ті випадки, коли в перекладі зберігаються всі основні частини змісту оригіналу. Тобто досягається максимальний ступінь близькості змісту оригіналу й перекладу, що може існувати між текстами в різних мовах. [HP: URL] Сюди відносяться такі випадки, як:

(26) *The mortal terror he felt of Mr. Heathcliff's anger restored to the boy his coward's eloquence.* (WH: URL) - *Смертельний жах перед гнівом Гіткліфа повернув хлопцеві його малодушне красномовство.* (БП: URL) (В цьому прикладі еквівалентність досягається за допомогою дослівного перекладу (mortal terror – смертельний жах));

(38) *Nelly, I'll tell you what I thought, and what has kept recurring and recurring till I feared for my reason.* (WH: URL) - *Неллі, я розкажу тобі все,*

про що я думала, що спливало у свідомості знову й знову — поки я не злякалася за свій розум. (БП: URL) (В цьому прикладі дослідно було перекладено фразу ‘I feared for my reason’ (Я злякалася за свій розум);

(49) *And I shall never forget what a scene she acted when we reached her chamber: it terrified me.* (WH: URL) - *Та ніколи не забуду, що за сцену вона влаштувала, коли ми ввійшли до її кімнати: вона налякала мене.* (БП: URL) (Тут еквівалентність досягається також за допомогою дослівного перекладу (it terrified me – це налякало мене);

(14) *I wonder how you would like to pass those fearful nights! — And he began to wail aloud, for very pity of himself.* (WH: URL) - *Хотів би я побачити, як ти сама проводиш такі жахливі ночі! — і він розридався на повний голос — так йому стало жаль самого себе.* (БП: URL) (В цьому випадку за допомогою дослівного перекладу було перекладено словосполучення ‘fearful nights’ (жахливі ночі).

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що у залежності від того, яка частина змісту передається під час перекладу для досягнення адекватності, розрізняють п’ять основних типів еквівалентності.

Під час дослідження було проаналізовано кілька текстових фрагментів із творів сестер Бронте, які містять в собі емоційний концепт СТРАХ та їхній переклад на українську мову. Кожний з типів еквівалентності було проаналізовано на практиці із використанням обраних речень із текстів, окрім першого типу еквівалентності, оскільки під час аналізу не вдалось знайти текстові фрагменти, які були б перекладені згідно даного типу еквівалентності.

3.2 Досягнення адекватності перекладу емоційного концепту СТРАХ шляхом використання трансформацій

Для того, щоб правильно відтворити зміст іншомовного тексту переклади звертаються за допомогою до різних трансформацій, які повністю або частково змінюють структуру речень оригіналу. У перекладацькій

практиці розрізняють лексичні, граматичні та лексико-граматичні трансформації. [RA: URL]

Лексичні трансформації поділяються на такі типи:

Транскрипція й транслітерація. Транскрипція і транслітерація – це способи перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою букв мови перекладу. При транскрипції відтворюється звукова форма іншомовного слова, а при транслітерації його графічна форма. [SD: URL] Наприклад, під час перекладу творів Бронте були знайдені такі **транскрипції** та **транслітерації**: (21) *I had read of such hideous incarnate demons.* (WH: URL) - *Мені доводилося читати про цих страхітливих демонів у людській подобі.* (БП: URL) (В цьому прикладі шляхом транслітерації було перекладено слово *demon* (демон), оскільки була збережена графічна форма слова);

(7) *«Bless you, darling!» and returned my close embrace with a fervor like old times, and then he started, and, in a tone of absolute_terror, exclaimed, «Helen! What the devil is this?» and I saw, by the faint light gleaming through the overshadowing tree, that he was positively pale with the shock.* (TTWH: URL) - *«Нехай тебе Бог благословить, голубко!» і обійняв мене з колишньою пристрасстю, а потім здригнувся і з жахом вигукнув: «Гелено! що це таке, дідько б тебе вхопив?», і я побачила, що він страшенно зблід від шоку.* (НВХ: URL) (В даному уривку шляхом транскрипції було перекладено слово *shock*, оскільки була збережена звукова форма слова).

Під час аналізу речень із творів сестер Бронте та їх перекладу на українську мову було виявлено, що емоційний концепт СТРАХ було перекладено лише кілька разів за допомогою транскрипції та транслітерації. Під час дослідження було знайдено лише два приклади зазначених вище лексичних трансформацій, які було проаналізовано у представлених уривках.

Калькування. Це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин – морфем або слів їх лексичними відповідностями в мові перекладу [SD: URL]:

(23) *There was a restless, anxious expression in his countenance. I had never remarked there before; and he looked sparer in person.* (WH: URL) - Я помітив на його обличчі неспокійний, тривожний вираз, якого не було раніше; до того ж він наче змарнів. (БП: URL) (В цьому прикладі у процесі перекладу шляхом калькування було перекладено вираз ‘restless, anxious expression’ (неспокійний, тривожний вираз));

(25) «*It drew aside the window - curtain and looked out; perhaps it saw dawn approaching, for, taking the candle, it retreated to the door. Just at my bedside, the figure stopped: the fiery eyes glared upon me - she thrust up her candle close to my face, and extinguished it under my eyes. I was aware her lurid visage flamed over mine, and I lost consciousness.*» (JE: URL) - Відсунула фіранку на вікні й виглянула надвір: певно, побачивши, що вже зайнялося на світ, вона взяла свічку й попрямувала до дверей. Коло мого ліжка страшидо спинилося: люті очі витріщились на мене. Вона піднесла свічку до мого обличчя й погасила її. Побачивши це потворне лице над собою, я втратила свідомість. (ДЕ: URL) (В цьому прикладі у процесі перекладу шляхом калькування було перекладено вираз ‘I lost consciousness’ (Я втратила свідомість));

(32) *He glanced fearfully towards the Heights, begging she would remain another half-hour, at least.* (WH: URL) – Він глянув боязко в сторону Буремного Перевалу, і почав просити, щоб вона посиділа ще хоч півгодини. (БП, URL) (В цьому прикладі у процесі перекладу шляхом калькування було перекладено вираз ‘He glanced fearfully’ (Він глянув боязко));

(38) *Nelly, I'll tell you what I thought, and what has kept recurring and recurring till I feared for my reason.* (WH: URL) - Неллі, я розкажу тобі все, про що я думала, що спливало у свідомості знову й знову — поки я не

злякалася за свій розум. (БП, URL) (В цьому прикладі у процесі перекладу шляхом калькування було перекладено вираз ‘I feared for my reason’ (Я злякалася за свій розум);

(93) *And this man I bent over - this commonplace, quiet stranger - how had he become involved in the web of horror?* (JE: URL) - *А цей звичайний собі тихий чоловік, що над ним я схилилася, — як він заплутався в цьому павутинні жаху?* (ДЕ: URL) (В цьому прикладі у процесі перекладу шляхом калькування було перекладено словосполучення ‘web of horror’ (павутина жаху)).

(81) *I saw Mr. Rochester shudder: a singularly marked expression of horror and hatred, warped his countenance almost to distortion; but he only said: «Come, be silent, Richard, and never mind her gibberish: don't repeat it.»* (JE: URL) - *Я бачила, як містер Рочестер здригнувся. Якийсь особливий вираз жаху й ненависті скривив йому обличчя, та він тільки сказав: — Замовкни, Річарде. Ніколи не сприймай серйозно її слів і не повторюй їх.* (ДЕ: URL) (В цьому прикладі у процесі перекладу шляхом калькування було перекладено словосполучення ‘expression of horror’ (вираз жаху)).

Лексико-семантичні заміни (конкретизація, генералізація, модуляція).

Конкретизація – це заміна слова або словосполучення мови оригіналу з ширшим значенням словом або словосполученням мови перекладу з вужчим значенням. [SD: URL]

Наприклад: (13) *And extending his cane he pointed to the awful object, his hand shaking as he did so.* (JE: URL) - *І, піднявши ціпок, він показав ним на дівчину, що його вжахнула; рука його дрібно тремтіла.* (ДЕ: URL) (В наведеному прикладі перекладач замінив вираз з широким значенням ‘awful object’, який, насправді, може мати декілька варіантів перекладу, на вираз з більш вузьким значенням, який вказує на те, що ‘awful object’ – це «дівчина, яка його вжахнула». Крім цього, слід зазначити, що у процесі перекладу

виразу 'his hand shaking', перекладач вирішив надати йому конкретики, додавши до виразу слово «дрібно».

(18) *It appeared to me, not Mr. Heathcliff, but a goblin; and, in my terror, I let the candle bend towards the wall, and it left me in darkness.* (WH: URL) - *Мені здалося, що то не містер Гіткліф, а якась мара, і, поточившись із переляку, я втрапила свічкою в стіну, і ми опинилися в темряві.* (БП: URL) (В цьому прикладі вираз із широким значенням 'in my terror' (будучи наляканим) було перекладено виразом із вузким значенням «поточившись з переляку»; в наведеному прикладі конкретики надає слово «поточившись», який і робить значення виразу вузким.

(43) *«No - better - better!», he panted, trembling, and retaining her hand as if he needed its support, while his large blue eyes wandered timidly over her.* (WH: URL) - — *Ні... мені ліпше... ліпше! — насилу вимовив Лінтон, трусячись і стискаючи її руку, ніби для опори. Його великі голубі очі перелякано вдивлялися в обличчя дівчини.* (БП: URL) (В наведеному прикладі перекладач надав конкретизації виразу 'wandered timidly over her', використавши у процесі перекладу словосполучення «обличчя дівчини». Це допомогло не тільки надати конкретики реченню, але і зробити його більш літературним та коректним.

(46) *And I dread the thoughts of marrying him. "Then why have you accepted him?"* (TTWH: URL) - *Як тільки я думаю про те, що стану його дружиною, відразу починаю тремтіти від страху. «Так чому ж ти погодилась?»* (переклад наш – М. Б.) (В цьому прикладі досить абстрактне слово 'dread' було конкретизовано у процесі перекладу завдяки використанню виразу з вузким значенням «тремтіти від страху». У цьому випадку конкретизація надала реченню емоційної забарвленості.

(51) *«I am afraid now», she replied, «because, if I stay, papa will be miserable: and how can I endure making him miserable - when he - when he - Mr. Heathcliff, let me go home!»* (WH: URL) - — *Тепер я вас боюся, — відповіла*

вона, — бо якщо я лишатимуся тут, мій тато буде тривожитись; а як мені знати, що йому тривожно, коли він... Містере Гіткліфе, відпустіть мене додому! (БП: URL) (В наведеному прикладі вираз з ширшим значенням 'I am afraid now' було перекладено із залученням конкретизації. У цьому випадку конкретизацією виступило слово «вас», яке надало реченню вужчого значення та конкретики.)

(74) *Cathy ran to me instead of Linton, and knelt down and put her burning cheek on my lap, weeping aloud.* (WH: URL) - *Кеті підбігла не до Лінтона, а до мене, скулилася біля моїх ніг і, тулячись палаючою щокою до моїх колін, голосно захлипала.* (БП: URL) (В цьому прикладі перекладач розширив словосполучення 'knelt down' (стала на коліна), яке має широке значення, надавши йому конкретики у вигляді фрази «скулилася біля моїх ніг», яке, відповідно, має вужче значення.

(80) *I had feared him, and every morsel of flesh in my bones shrank when he came near.* (JE: URL) - *Я боялася його кожним своїм нервом, і кожна моя жилочка тремтіла, коли він підступав до мене.* (ДЕ: URL) (А в цьому прикладі вираз з абстрактним значенням 'I had feared him' було конкретизовано у процесі перекладу у вигляді фрази «Я боялася його кожним своїм нервом», яка має значно вужче значення, адже настільки сильний страх (боятися кожним нервом) зустрічається не настільки часто, як просто страх. Крім цього, вираз, який було використано у перекладі, надає реченню не тільки конкретики, але і емоційної забарвленості.

Під час порівняльного аналізу речень з творів сестер Бронте та їх перекладу на українську мову було виявлено, що конкретизація використовувалась перекладачами досить часто, але не так часто як генералізація, вживання якої буде розглянуто у наступному підпункті.

Генералізацією називають заміну одиниці мови оригіналу, що має вужче значення, одиницею мови перекладу, яка має ширше значення, тобто перетворення, зворотне конкретизації [SD: URL]:

(39) *I now stood in the empty hall; before me was the breakfast-room door, and I stopped, intimidated and trembling. What a miserable little poltroon had fear, engendered of unjust punishment, made of me in those days!* (JE: URL) - Я ввійшла до порожнього передпокою і, тремтячи від страху, зупинилася перед дверима їдаленьки. Яку жалюгідну боягузку зробив із мене в ті дні страх перед несправедливим покаранням! (ДЕ: URL) (В наведеному прикладі вираз з вужчим значенням ‘miserable little poltroon’ у процесі перекладу було генералізовано за допомогою виразу з більш широким значенням (жалюгідна боягузка). Вираз «жалюгідна боягузка» має ширше значення через те, що у процесі перекладу перекладач прибрав слово ‘little’, яке надає виразу конкретики та робить його значення вужчим.

(41) *A strange and solemn object was that corpse to me. I gazed on it with gloom and pain: nothing soft, nothing sweet, nothing pitying, or hopeful, or subduing did it inspire; only a grating anguish for her woes - not my loss - and a sombre tearless dismay at the fearfulness of death in such a form.* (JE: URL) - Мені було якось дивно й моторошно. Я дивилася на небіжчицю сумними й скорботними очима. Нічого теплого, нічого ніжного, ніякого жалю вона не будила. Мені боліла не моя втрата, а її нещастя. Картина цієї смерті не викликала в мене сліз, тільки розпач і жах. (ДЕ: URL) (В даному прикладі вираз з вужчим значенням ‘fearfulness of death’ (страх смерті) було генералізовано у процесі перекладу за допомогою слова з широким, абстрактним значенням (жах).

(42) *He was silent. The haggardness of Mrs. Linton's appearance smote him speechless, and he could only glance from her to me in horrified astonishment.* (WH: URL) - Він затнувся: змучений вигляд місіс Кетрін Лінтон так його нажахав, що чоловікові на якусь мить відібрало мову — і він міг тільки в заціпенінні переводити погляд із неї на мене. (БП: URL) (В цьому прикладі вираз з вужчим значенням ‘horrified astonishment’ (який має вужче значення через слово ‘horrified’, яке надає йому конкретики) було перекладено у

процесі перекладу за допомогою виразу з ширшим значенням «у заціпенінні».

(57) *I took her hand in mine, and bid her be composed; for a succession of shudders convulsed her frame, and she would keep straining her gaze towards the glass.* (WH: URL) - *Я взяла її за руку і просила заспокоїтись; бо вона здригалася, не в змозі відвести від дзеркала зачудовані очі.* (БП: URL) (А в цьому прикладі перекладач генералізував вираз з вузьким значенням ‘for a succession of shudders convulsed her frame’ за допомогою виразу «бо вона здригалася». Цей вираз вважається ширшим через свою абстрактність.

(59) *With streaming face and an expression of agony, Linton had thrown his nerveless frame along the ground: he seemed convulsed with exquisite terror.* (WH, URL) - *Із залитим слізьми лицем, тіпаючись, мов у корчах, Лінтон безсило витягся на траві: його трясло від жаху.* (БП: URL) (В наведеному прикладі вираз з вузьким значенням ‘he seemed convulsed with exquisite terror’ (який має вузьке значення через слово ‘exquisite’, яке надає йому конкретики) було генералізовано у процесі перекладу за допомогою виразу з ширшим значенням «його трясло від жаху».

(75) *«But Aunt Isabella was younger than papa», she remarked, gazing up with timid hope to seek further consolation.* (WH: URL) - — *Але тітонька Ізабелла була молодша за тата, — зауважила вона і боязко поглянула на мене, жадаючи розради.* (БП: URL) (В цьому прикладі у процесі перекладу перекладач генералізував вираз з вузьким значенням ‘gazing up with timid hope’ за допомогою виразу з більш широким значенням «боязко поглянула». Вираз ‘gazing up with timid hope’ має вузьке значення через слово ‘hope’, яке надає йому конкретики.

(83) *I felt cold and dismayed: my worst fears then were probably true: he had in all probability left England and rushed in reckless desperation to some former haunt on the Continent.* (JE: URL) - *Я вся похолола: таки, мабуть, справдилися найгірші мої побоювання. Він, певне, покинув Англію і з розпуки*

подався навмання в одне зі своїх колишніх пристановищ у Європі. (ДЕ: URL)
(В даному прикладі вираз з вужчим значенням 'I felt cold and dismayed'
(через те, що в цьому виразі є також слово 'dismayed', який його
конкретизує) генералізується в процесі перекладу за допомогою виразу з
ширшим значенням «Я похолола з жаху» (в перекладі слово 'dismayed', тобто
«перелякана/стривожена» відсутнє).

(87) *I had put on some clothes, though horror shook all my limbs; I issued
from my apartment.* (JE: URL) - *Дарма що я тремтіла від жаху, я сяк-так
одяглася й вийшла з кімнати.* (ДЕ: URL) (А в цьому прикладі вираз з вужчим
значенням 'though horror shook all my limbs' (Від жаху у мене тремтіли ноги)
було генералізовано у процесі перекладу за допомогою виразу «Я тремтіла
від жаху». Вираз 'though horror shook all my limbs' вважається вужчим за
своїм значенням через те, що в цьому виразі йде мова конкретно про «ноги,
які тремтять від жаху».

(99) *My heart failed me; but I determined not to be such a fool as to come
away without having made the attempt.* (TTWH: URL) - *Мені було трохи лячно,
але я вирішив не бути таким дурнем, що піде собі, навіть не спробувавши
подарувати цю книжку.* (НВХ: URL) (В даному прикладі у процесі
перекладу перекладач генералізував вираз з вужчим значенням 'My heart
failed me' (моє серце калатало) за допомогою виразу з більш широким
значенням «Мені було трохи лячно», адже не завжди, коли «лячно», «серце
калатає».

Модуляцією називається заміна слова або словосполучення вихідної
мови одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із
значення початкової одиниці [SD: URL].

Наприклад: (99) *My heart failed me; but I determined not to be such a fool
as to come away without having made the attempt.* (TTWH: URL) - *Мені було
трохи лячно, але я вирішив не бути таким дурнем, що піде собі, навіть не
спробувавши подарувати цю книжку.* (НВХ: URL). Якщо перекладати фразу

«my heart failed me» дослівно, то виходить «моє серце мене підвело», тобто швидко билось або калатало. Причина замінена наслідком: мені було лячно, тому моє серце калатало.

Проаналізувавши речення з творів сестер Бронте та їх переклад на українську мову було виявлено, що у процесі перекладу серед усіх лексичних трансформацій генералізація використовувалась найчастіше.

Граматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення у процесі перекладу відповідно до норм мови, на яку здійснюється переклад. У перекладацькій практиці використовуються різні види граматичних трансформацій, і найпоширенішим є **зміна порядку слів**. Більш коректно говорити не про порядок слів у реченні, а про послідовність членів речення. В англійській мові існує встановлений чіткий порядок слів: підмет (з попереднім означенням, якщо воно є), присудок, додаток, обставина місця, обставина часу. В українському реченні порядок слів буде зворотнім - від додаткових членів речення до головних [SD: URL].

Наприклад: (6) *I ran into the yard, sick with terror; and called for Zillah, as loud as I could.* (WH: URL) - *Я, умліваючи з жаху, побігла надвір і почала на повний голос кликати Зиллу.* (БП: URL); (В цьому уривку на початку стоять головні члени речення – підмет та присудок, в той час як в українському перекладі перекладач поставив на перше місце підмет та другорядний член речення – обставину. Це зумовлено тим, що в українськомовному реченні порядок слів частіше є зворотнім);

(23) *There was a restless, anxious expression in his countenance. I had never remarked there before; and he looked sparer in person.* (WH: URL) - *Я помітив на його обличчі неспокійний, переляканий вираз, якого не було раніше; до того ж він наче змарнів.* (БП: URL) (В цьому уривку на початку стоять головні члени речення – присудок та підмет, а в українському

перекладі перекладач також поставив на перше місце головні члени речення – підмет та присудок, а потім і другорядні – означення та додаток.)

Іншим видом граматичних трансформацій є **заміна частин мови і членів речення**. Особові та безособові форми дієслова зазвичай замінюються іменниками, якщо в українській мові не існує відповідного дієслова або в даному контексті вжити українське дієслово неможливо [SD: URL].

Наприклад: (41) *A strange and solemn object was that corpse to me.* - Мені було якось дивно й моторошно. (ДЕ: URL) (В цьому прикладі відбулася заміна прикметника прислівником (solemn – прикметник, моторошно – прислівник));

(64) *Isabella, terrified and repelled, afraid to enter the room, it would be so dreadful to watch Catherine go.* (WH: URL) - Ізабелла з переляку й огиди боїться навіть зайти до кімнати, це ж так страшно — дивитись, як помирає Кетрін. (БП: URL) (В цьому прикладі відбулася заміна прикметника прислівником (terrified – прикметник, страшно – прислівник));

(65) *I had made no noise: he had not eyes behind - could his shadow feel? I started at first, and then I approached him.* (JE: URL) - Я ступала дуже тихо, він не мав очей на потилиці; невже його тінь почула мене? Дрижачи, я підійшла до нього. (ДЕ: URL) (В цьому прикладі відбулася заміна дієслова прислівником (started – дієслово, дрижачи – прислівник));

(4) *Oh, Mr. Lockwood, I cannot express what a terrible start I got by the momentary view! Those deep black eyes! That smile, and ghastly paleness!* (WH: URL) - О містере Локвуд, я й передати не можу, як вжахнуло мене те видовисько! Ті чорні запалі очі! Та посмішка і мертвотна блідість! (БП: URL) (В цьому прикладі відбулася заміна іменника дієсловом);

(35) *And since then my presence is as potent on his nerves as a ghost; and I fancy he sees me often, though I am not near.* (WH: URL) - Відтоді моя присутність навіює йому такий жах, наче він бачить привида; я думаю, він

часто бачить мене і тоді, коли поруч мене немає. (БП: URL) (В цьому прикладі відбулася заміна прикметника дієсловом);

(44) *And she would have commenced the execution of her threat directly, but Linton was up in alarm for his dear self again.* (WH: URL) - *І вона тієї ж миті взялася б за втілення свого наміру в життя, але Лінтона знову охопив страх за свою дорогоцінну особу.* (БП: URL) (В цьому прикладі відбулася заміна дієприкметника дієсловом (was up – дієприкметник, охопив – дієслово));

(62) *There were moments when I was bewildered by the terror he inspired, because I had no appeal whatever against either his menaces or his inflictions.* (JE: URL) - *Часом я аж не тямилася від страху, бо нікому було оборонити мене від його погроз і знущань.* (ДЕ: URL) (В цьому прикладі відбулася заміна прикметника дієсловом (bewildered – прикметник, не тямилася – дієслово));

(64) *Isabella, terrified and repelled, afraid to enter the room, it would be so dreadful to watch Catherine go.* (WH: URL) - *Ізабелла з переляку й огиди боїться навіть зайти до кімнати, це ж так страшно — дивитись, як помирає Кетрін.* (БП: URL) (В цьому прикладі відбулася заміна прикметника прислівником (dreadful – прикметник, страшно – прислівник));

(82) *«Have we anything else to stay for?», he inquired of Mr. Mason. «No, no - let us be gone», was the anxious reply.* (JE: URL) - *Чи маємо ми тут ще які справи? — спитав він у містера Мейсона. — Ні, ні, мерщій їдьмо звідси, — перелякано відказав той.* (ДЕ: URL) (В цьому прикладі відбулася заміна прикметника прислівником (anxious – прикметник, перелякано – прислівник)).

Наступним типом граматичних трансформацій є **додавання і вилучення слів**. Ось декілька прикладів **додавання слів** у перекладі [SD: URL]:

(1) *Trembling and bewildered, she held me fast, but the horror gradually passed from her countenance; its paleness gave place to a glow of shame.* (WH:

URL) - Здригаючись, уся нашорошена, вона міцно тримала мене, та вираз жаху поступово зникав із її обличчя; бліді щоки спалені від сорому. (БП: URL) (В цьому прикладі перекладач у процесі перекладу перекладач вирішив додати два нових слова, яких немає в оригінальному тексті: «нашорошена» та «вираз» для створення більш досконалого перекладу);

(13) *And extending his cane he pointed to the awful object, his hand shaking as he did so.* (JE: URL) - *І, піднявши ціпок, він показав ним на дівчину, що його вжахнула; рука його дрібно тремтіла.* (ДЕ: URL) (В цьому прикладі перекладач додав до виразу «його рука тремтіла» слово «дрібно», щоб надати перекладу емоційної забарвленості);

(43) *«No - better - better!», he panted, trembling, and retaining her hand as if he needed its support, while his large blue eyes wandered timidly over her.* (WH: URL) - *Ні... мені ліпше... ліпше! — насилу вимовив Лінтон, трусячись і стискаючи її руку, ніби для опори. Його великі голубі очі перелякано вдивлялися в обличчя дівчини.* (БП: URL) (В цьому прикладі у процесі перекладу перекладач вирішив додати словосполучення «обличчя дівчини», щоб надати виразу більше конкретики);

(18) *It appeared to me, not Mr. Heathcliff, but a goblin; and, in my terror, I let the candle bend towards the wall, and it left me in darkness.* (WH: URL) - *Мені здалося, що то не містер Гіткліф, а якась мара, і, поточившись із переляку, я втрапила свічкою в стіну, і ми опинилися в темряві.* (БП: URL) (В наведеному прикладі перекладач додав до виразу 'in my terror' слово «поточившись», що надало перекладу більше емоційної забарвленості);

(21) *I had read of such hideous incarnate demons.* (WH: URL) - *Мені доводилося читати про цих страхотливих демонів у людській подобі.* (БП: URL) (Що стосується цього випадку, то тут у процесі перекладу перекладач вирішив доповнити речення фразою «у людській подобі», тим самим пояснюючи читачу значення виразу, який ми бачимо в оригінальному тексті);

(80) *I had feared him, and every morsel of flesh in my bones shrank when he came near.* (JE: URL) - *Я боялася його кожним своїм нервом, і кожна моя жилочка тремтіла, коли він підступав до мене.* (ДЕ: URL) (В даному прикладі у процесі перекладу перекладач додав до фрази ‘I had feared him’ (я боялася його) фразу «кожним своїм нервом», що надало уривку певної емоційної забарвленості);

(98) *It was with an agitated, burning heart and brain that I hurried homewards.* (TTWH: URL) - *Додому я повертався схвильований, серце мало не вискакувало з грудей.* (НВХ: URL) (В цьому уривку у процесі перекладу перекладач вирішив додати до слова ‘heart’ вираз «мало не вискакувало з грудей», що також надало уривку певної емоційної забарвленості).

Та вилучення слів:

(8) *I experienced a shock of horror, then a strong thrill of grief, then a desire - a necessity to see her; and I asked in what room she lay.* (JE: URL) - *Мене охопив жах, потім я відчула невимовний жаль, а далі бажання, скоріше потребу, побачити її. Я спитала, в якій кімнаті вона лежить.* (ДЕ: URL) (В цьому випадку перекладач вирішив повністю вилучити слово «shock», яке є зайвим в українськомовному перекладі);

(39) *What a miserable little poltroon had fear, engendered of unjust punishment, made of me in those days!* (JE: URL) - *Яку жалюгідну боягузку зробив із мене в ті дні страх перед несправедливим покаранням!* (ДЕ: URL) (В даному прикладі у процесі перекладу перекладач вилучив слово «little» із виразу ‘miserable little poltroon’, оскільки у цьому контексті слово ‘little’ можна вважати зайвим, оскільки воно ніяк не впливає на загальник сенс фрагменту);

(59) *With streaming face and an expression of agony, Linton had thrown his nerveless frame along the ground: he seemed convulsed with exquisite terror.* (WH, URL) - *Із залитим слізьми лицем, тіпаючись, мов у корчах, Лінтон безсило витягся на траві: його трясло від жаху.* (БП: URL) (В цьому

випадку у процесі перекладу перекладач вирішив вилучити слово «exquisite» із фрази ‘convulsed with exquisite terror’, оскільки в цьому випадку воно може вважатися зайвим).

Під час аналізу було виявлено, що серед усіх типів граматичних трансформацій, тип додавання та вилучення слів є найбільш вживаним у перекладі текстових фрагментів із творів сестер Бронте, які містять в собі емоційний концепт СТРАХ.

Лексико-граматичні трансформації передбачають використання наступних прийомів: антонімічний переклад, експлікацію (описовий переклад), компенсацію.

Антонімічний переклад є заміною будь-якого поняття оригіналу протилежним поняттям у перекладі з відповідною перебудовою всього висловлювання, але із збереженням змісту самого поняття [AB: URL]. Прикладом є уривок:

(94) *I said, «Who is there?» Nothing answered. I was chilled with fear.* (JE: URL) - *Хто там? — запитала я. Ніхто не одізвався, і мене кинуло в піт.* (DE: URL). У цьому прикладі перекладач застосував антонімічний переклад, переклавши фразу «I was chilled with fear.» як «мене кинуло в піт», що є абсолютно антонімічними поняттями.

В перекладі творів сестер Бронте антономічний переклад зустрічається досить рідко і під час дослідження було знайдено лише один приклад з даним типом лексико-граматичних трансформацій.

Описовий переклад – це лексико-граматична трансформація, за якої лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, надаючи більш повне пояснення або визначення цього значення мовою перекладу. [AB: URL] Наприклад:

(13) *And extending his cane he pointed to the awful object, his hand shaking as he did so.* (JE: URL) - *І, піднявши ціпок, він показав ним на дівчину, що його*

вжахнула; рука його дрібно тремтіла. (ДЕ: URL) (В цьому прикладі перекладач застосовує метод описового перекладу, додаючи подробиці, яких не було в оригінальному тексті. Для посилення розуміння словосполучення ‘the awful object’, перекладач переклав його як «дівчина, яка його вжахнула», щоб пояснити читачу, про кого йде мова саме в цьому контексті);

(21) *I had read of such hideous incarnate demons.* (WH: URL) - *Мені доводилося читати про цих страхітливих демонів у людській подобі.* (БП: URL) (В цьому прикладі перекладач застосовує метод описового перекладу, додаючи подробиці, яких не було в оригінальному тексті. Для того, щоб читач зрозумів значення слова ‘incarnate’ в даному контексті, перекладач вирішив пояснити його за допомогою описового перекладу. У процесі перекладу він переклав слово ‘incarnate’ (втілений) як «у людській подобі», щоб читачу стало зрозуміло, про яких саме «демонів» йдеться у тексті);

(37) *But his dread of that owner amounted to superstition; and he confined his feelings regarding him to muttered innuendoes and private comminations.* (WH: URL) - *Але він відчував нездоланний, ледь не потойбічний жах перед хазяїном і виявляв свої справжні почуття лиш нечастим буркотінням і тихими зітханнями.* (БП: URL) (В наведеному прикладі у процесі перекладу було застосовано метод описового перекладу, за допомогою якого було додано подробиці, які були відсутні в оригінальному тексті. Для того, щоб пояснити вираз ‘amounted to superstition’ читачу, перекладач звернувся до методу описового перекладу. Він переклав його як «нездоланний, ледь не потойбічний жах», тим самим надаючи пояснення).

Компенсацією називається такий спосіб перекладу, за якого елементи змісту оригіналу, що були втрачені при перекладі, передаються в тексті іншим способом з метою компенсування втрати. Це заміна елемента оригіналу, який не перекладається дослівно аналогічним або якимось іншим елементом, що компенсує втрату інформації [AB: URL]:

(18) *It appeared to me, not Mr. Heathcliff, but a goblin; and, in my terror, I*

let the candle bend towards the wall, and it left me in darkness. (WH: URL) - Мені здалося, що то не містер Гіткліф, а якась мара, і, поточившись із переляку, я втратила свічкою в стіну, і ми опинилися в темряві. (БП: URL) (Словосполучення 'in my terror' не може бути перекладене дослівно, тому перекладач застосував компенсацію та переклав словосполучення 'in my terror' фразою «поточитися з переляку», щоб компенсувати втрату інформації);

(61) *There was Heathcliff, by himself: it gave me a start to see him alone.* (WH, URL) - Та за дверима стояв один Гіткліф — і мене тут-таки охопив страх. (БП, URL) (В цьому уривку у процесі перекладу перекладач вирішив замінити непереданий елемент оригіналу (it gave me a start) словосполученням «мене охопив страх», яке компенсує втрату інформації).

Під час дослідження було встановлено, що як описовий переклад, так і компенсація, є досить вживаними типами лексико-граматичних трансформацій у перекладах текстових фрагментів із творів сестер Бронте.

Висновки до розділу 3

1. Під час здійснення перекладу, головним завданням перекладача є досягнення еквівалентності вихідного тексту та тексту перекладу. Існує три типи еквівалентності: перший тип (переклад на рівні мети комунікації), другий тип (переклад на рівні ідентифікації ситуації), третій тип (переклад на рівні способу опису ситуації), четвертий тип (переклад на рівні синтаксичних значень) та п'ятий тип (переклад на рівні словесних знаків). Під час дослідження було встановлено, що третій, четвертий та п'ятий типи еквівалентності є найбільш вживаними у перекладі творів сестер Бронте на українську мову.

2. Крім цього, для досягнення еквівалентності необхідно використовувати різноманітні перекладацькі трансформації. Кожна мова має своєрідну, власну структуру, і це важливо враховувати під час перекладу. Ось чому виникає потреба використовувати перетворення. Для того, щоб досягти адекватного варіанту перекладу, перекладачеві необхідно володіти арсеналом різнотипних трансформацій. Під час аналізу оригінальних текстових фрагментів із творів сестер Бронте, які містять в собі емоційний концепт страх та їхніх українськомовних перекладів було виявлено, що у випадку відсутності безпосередніх відповідників, а саме за часткової еквівалентності, з метою досягнення адекватності перекладу необхідно користуватися так званими перекладацьких трансформацій.

Всього є три основних типа трансформацій: лексичні, граматичні та лексико-граматичні. У процесі дослідження було виявлено, що серед усіх типів лексичних трансформацій, у процесі перекладу текстових фрагментів із творів сестер Бронте найчастіше використовувались такі трансформації: конкретизація та генералізація. Що стосується граматичних трансформацій, то найбільш вживаним типом трансформації став тип додавання та вилучення слів. Серед лексико-граматичних трансформацій найбільш вживаними стали описовий переклад та компенсація.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Кваліфікаційну роботу було присвячено дослідженню емоційного концепту СТРАХ. У ході роботи було проведено лінгвостилістичний аналіз мовних засобів репрезентації емоційного концепту СТРАХ та розглянуто різні перекладацькі прийоми, за допомогою яких було досягнуто адекватності перекладу. Всю роботу було виконано із використанням текстових фрагментів із творів сестер Бронте, які містять в собі приклади емоційного концепту СТРАХ, та було проведено детальний аналіз обраного матеріалу.

Першу частину першого розділу кваліфікаційної роботи було присвячено дослідженню поняття «концепт», його визначень з точки зору лінгвістики, філософії та психології, його типологіям та класифікаціям. В сучасній лінгвістиці поняттю «концепт» приділяється особлива увага. Концепт уже досить давно вивчається лінгвістами, психологами, філософами тощо, і за останні десятиліття поняття «концепт» переживає свій період переосмислення. На даний момент все ще не існує єдиного визначення, але «концепт» вже досить міцно закарбувався в сучасній лінгвістиці. Різні лінгвісти розглядають «концепт» з різних точок зору. Одні розглядають його як ментальне утворення, інші вважають, що концепт – це те, у вигляді чого культура входить до ментальної свідомості людини, або ж це те, у вигляді чого людина входить в культуру. Концепт розділяють за сферами людської діяльності, виділяють різні підходи до вивчення цього поняття та намагаються дослідити зв'язок між концептом та значенням. Що стосується безпосередньо типології концептів, то вона ще знаходиться на стадії розробки. Однак, незважаючи на це, в сучасній лінгвістиці вже з'явилося кілька класифікацій концептів за різними критеріями. Існуючі типології можна поділити на дві основні групи: семантичні класифікації та класифікації на основі вираження концептів в мові.

Другу частину першого розділу кваліфікаційної роботи було присвячено дослідженню емоційного концепту СТРАХ та ролі концепту СТРАХ

в перекладознавстві. Крім цього, було досліджено методи та способи його перекладу, які були використані на практиці у третьому розділі кваліфікаційної роботи.

Сучасні лінгвісти приділяють значну увагу вивченню саме емоційних концептів, адже концепти – це ті самі ментальні одиниці, які допомагають нам зрозуміти та усвідомити всі наші психічні відчуття та переживання. Кваліфікаційну роботу було присвячено одному із таких емоційних концептів – концепту СТРАХ. Концепти, які присвячено психічному стану, є основними серед усіх концептів. Страх має високе соціальне значення і може впливати на діяльність людини, тому дослідження його концепту є одним із найважливіших напрямлень розвитку сучасної лінгвістики. В сучасній лінгвокультурі важливим завданням є дослідити саме шляхи та способи перевербалізації концепту СТРАХ цільовою мовою. Всі шляхи та способи були розглянуті у першому розділі та використано на практиці у третьому розділі кваліфікаційної роботи.

У першій частині другого розділу кваліфікаційної роботи була розглянута репрезентація емоційного концепту СТРАХ в творах сестер Бронте з точки зору різних мовних засобів: частин мови, прямого та переносного значення, типів мовлення, функцій мови. Більш детально були розглянуті фігури мовлення, а саме: метафора, порівняння та епітет.

У другій частині другого розділу кваліфікаційної роботи була розглянута загальна концептуально-семантична структура емоційного концепту СТРАХ та компоненти, які вона в себе включає: компоненти ЗАГРОЗА та РЕАКЦІЯ; також було проведено аналіз їхніх підпунктів, беручи за приклад текстові фрагменти із творів сестер Бронте.

Компонент ЗАГРОЗА може виступати у ролі: живої істоти та неживого об'єкту. Крім цього, виділяють загрози фізичного, психологічного, уявного, уявно-реального, дійсного та психофізичного характеру. Проаналізувавши компонент РЕАКЦІЯ було досліджено, що поведінка людини може набувати

таких форм: протидія загрози, уникнення впливу загрози, підпадання під вплив загрози та бравування загрозою. Крім цього, у процесі аналізу речень із творів сестер Бронте було виявлено також такі різновиди страху: страх самотності, страх новизни, страх невідомого, страх смерті та страх тварин.

У першій частині третього розділу було розглянуто та проаналізовано п'ять типів еквівалентності (комунікативна еквівалентність; еквівалентність, в якій зберігаються дві частини змісту оригіналу; еквівалентність, в якій зберігаються вже 3 частини змісту оригіналу; еквівалентність, в якій зберігаються 3 частини змісту оригіналу та синтаксичні структури оригіналу й перекладу; еквівалентність, в якій зберігається майже всі основні частини змісту оригіналу) та різноманітні трансформації. Всього є три основних типи трансформацій: лексичні, граматичні та лексико-граматичні. У процесі дослідження було виявлено, що серед усіх типів лексичних трансформацій, у процесі перекладу текстових фрагментів із творів сестер Бронте найчастіше використовувались такі трансформації: конкретизація та генералізація. Що стосується граматичних трансформацій, то найбільш вживаним типом трансформації став тип додавання та вилучення слів. Серед лексико-граматичних трансформацій найбільш вживаними стали описовий переклад та компенсація.

Отже, підсумовуючи все вищесказане, можна стверджувати, що дослідницька робота пройшла успішно. У процесі виконання вдалося дослідити та зрозуміти поняття «концепт», його типології та особливості; вдалося дослідити емоційний концепт СТРАХ та провести його детальний аналіз, використовуючи текстові фрагменти із творів сестер Бронте.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аскольдов С.А. Русская словесность. От теории словесности к структуре текста: антология. Москва: Academia, 1997. с. 267 – 279.
2. Бабушкин А.П. Концепты разных типов в лексике и фразеологии и методика их выявления / А.П. Бабушкин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики; под ред. И. А. Стернина. Воронеж: ВГУ, 2001. с. 52 – 57.
3. Бабушкин А.П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. Воронеж: ВГУ, 1996. 103 с.
4. Болдырев Н.Н. Концепт и значение слова / Н.Н. Болдырев // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: научное издание. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 2001. с. 25 – 45.
5. Бондаренко Е.В. Как нарисовать портрет птицы: методология когнитивно-коммуникативного анализа языка; под ред. И.С. Шевченко. ХНУ имени В.Н. Каразина, 2017. – 246 с.
6. Бондаренко Е.В. Матричное моделирование. Дуальность времени в англоязычной картине мира. ХНУ имени В.Н. Каразина, 2014. 304 с.
7. Борисов О.О. Мовні засоби вираження емоційного концепту страх: лінгвокогнітивний аспект. Донецьк, 2005. 262 с.
8. Бурбело В.Б. Художній дискурс в історії французької мови та культури ІХ-ХVІІІ ст. К., 1999. 36 с.
9. *Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание.* Москва: Русские словари, 1996. 141 с.
10. Гафарова А.С. Художественный текст vs художественный дискурс / Диалог языков и культур: лингвистические и лингводидактические аспекты. Международная интернет-конференция, 2011.
11. Грошко Т. В. Дискурс у лінгвістичній парадигмі: жанрова класифікація. Чернівці: БДФЕУ.

12. Гуо Х. Особенности дискурса художественного произведения. Молодой ученый, 2017. с. 483 – 486.
13. Зурабян М.О. Оригинал и перевод: Взаимодействие двух культур (проблема национального и исторического колорита). 2008. с. 126-127.
14. Карасик В.И. Лингвокультурный концепт как единица исследования. Воронеж: 2001. 311 с.
15. Карасик В.И. Культурные доминанты в языке / Языковая личность: культурные концепты. Волгоград; Архангельск: Перемена: 1996. с. 3 – 16.
16. Квіт С.М. Основи герменевтики: Навч. посіб. Київ: Вид. дім “КМ Академія”, 2003. 192 с.
17. Красавский Н.А. Динамика эмоциональных концептов в английской и русской лингвокультурах. Волгоград: Наука, 2001. 167 с.
18. Кубрякова Е.С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в осознании мира: [монография]. Москва: Язык славянской культуры, 2004. 555 с.
19. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка: очерки по философии художественного творчества. СПб., 2005. с. 147 –165.
20. Лук’янченко М.П. Французька екзистенціальна проза в українських перекладах. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2006. 20 с.
21. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика: Учебное пособие. Минск:ТетраСистемс, 2004. 256 с.
22. Мех Н. Зміст терміна концепт // Культура слова. К., 2003. с. 26 – 30.
23. Ніконова В.Г. Трагедійна картина світу в поезиці Шекспіра: монографія. Донецьк: Вид-во ДУЕП, 2007. 364 с.
24. Олизько Н.С. Художественный дискурс как полилог автора, читателя и текста. Вестник Челябин. гос. ун-та., 2011. с. 164–166.
25. Откупщикова М.И. Синтаксис связного текста. Изд-во Ленингр. ун-та, 1982. 103 с.

26. Павилёнис Р.И. Проблема смысла: современный логико-философский анализ языка: [монография]. Москва: Мысль, 1983. 286 с.
27. Подлесова О.А. Концепты эмоциональных состояний в лингвокогнитивном и лингвокультурном аспекте. Самара: 2009. с. 23 – 34.
28. Попова З.Д., Стернин, И.А. Когнитивная лингвистика. Москва: АСТ: Восток – Запад, 2007. 214 с.
29. Селіванова О.О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. [монографічне видання]. Черкаси: Ю.Чабаненко, 2012. 488 с.
30. Селігей П.О. Внутрішня форма назв емоцій в українській мові. К., 2001. 20 с.
31. Солнышкина М.И. Общее и различное в формировании и структуре фразеотематического поля в разных языках. Гос. ун-т. Саратов, 1993. 241 с.
32. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследований. Москва: Школа «Языки русской культуры», 1997. 824 с.
33. Стернин И.А. Концепт и языковая семантика. Филология и культура. Тамбов: ТГУ, 1999. 640 с.
34. Тураева З.Я. Лингвистика текста и категория модальности. 1994. с. 105 – 114.
35. Фесенко Т.А. Специфика национального культурного пространства в зеркале перевода. Тамбов: Изд-во ТГУ, 2002.
36. Чала Ю.П. Відтворення культурно-маркованих знаків Вікторіанської доби в українських перекладах. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2006.
37. Шевченко І.С. Проблеми типології дискурсу. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків: Константа, 2005. 354 с.
38. Dijk T.A. van. Cognitive Processing in Literature Discourse. 1979. p. 143 – 159.

39. Kramersch C. Language acquisition and language socialization. L.: Continuum, 2002. p. 140–164.
40. Lakoff G. Metaphors we live by. Chicago: Chicago University press, 1980. p. 242.
41. Machery, E. Doing without Concepts. Oxford, Oxford University Press. 2009.
42. Rivelis E. How is the Bilingual Dictionary Possible. Stockholm: 2007.
43. Taylor J.R. Cognitive Grammar. – Oxford, New York: Oxford University Press, 2002.
44. (SO) – Фомина О.В. Концепт як основне семантичне поняття когнітивної лінгвістики і як компонент фразеологізму. URL: <http://www.stattionline.org.ua/filologiya/63/8703-koncept-yak-osnovne-semantichne-ponyattya-kognitivno%D1%97-lingvistiki-i-yak-komponent-frazeologizmu.html>
45. (SF) – Проблема концепту в сучасній лінгвістиці. URL: <https://studfiles.net/preview/5454251/page:7/>
46. (LL) – Шепель Ю.О. Щодо питання про культурний та мовний концепти, стереотип й національний характер. URL: <http://lingvodnu.com.ua/archiv-nomeriv/lingvistika-lingvokulturologiya-tom-9-2016/shhodo-pitannya-pro-kulturnij-ta-movnij-koncepti-stereotip-j-nacionalnij-karakter/>
47. (SF) – Типи еквівалентності. URL: <https://studfiles.net/preview/5114870/page:7/>
48. (SS) – Юрас Ю.І. Лексичні та граматичні особливості перекладу англomовного наукового тексту. URL: <https://www.slideshare.net/IuliiaIuras/3-71230564>
49. (CC) – Контекстуальні заміни при перекладі. URL: <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>
50. (NB) – Иванова О.В. Перекладацька еквівалентність і способи її досягнення. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2014/perekladatska-ekvivalentnist-i-sposoby-jiji-dosyahnennya/>

- 51.(HP) – Контекстуальні заміни при перекладі. URL: <https://helpiks.org/6-1828.html>
- 52.(CC) – Балахтар В.В., Балахтар К.С. Адекватність та еквівалентність перекладу. URL: <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>
- 53.(SD) – Комісаров В.Н. Типи лексичних трансформацій. URL: https://studopedia.com.ua/1_278578_tipi-leksichnih-transformatsiy.html
- 54.(SF) – Типи трансформацій. URL: <https://studfiles.net/preview/5115894/>
- 55.(CE) – Попович Т. Когнітивна структура поняття страху. URL: http://www.chnu.edu.ua/res/chnu.edu.ua/period_vudannia/web13/pdf/2011_3/Tetiana_Popovych.pdf
- 56.(SF) – Пряме і переносне значення слова. Типи переносних значень. Словниковий склад за стилістичним вживанням. URL: <https://studfiles.net/preview/5110429/page:4/>
- 57.(TR) – Концептуально-семантичні особливості вираження емоційного концепту «страх» засобами сучасної англійської мови. URL: <https://topref.ru/referat/49601/41.html>
- 58.(WP) – Функції мови. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 59.Дворецкий И.Х. Латинско-русский словарь. М., 1976. с. 222 – 224.
- 60.Краткий словарь терминов лингвистики текста / [сост.Т. М. Николаева] // Новое в зарубежной лингвистике :лингвистика текста. М., 1978. Вып. 8. 480 с.
- 61.Baldick Ch. The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms. Oxford & N.Y.: OUP, 1996. p. 246.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

62. (WH) – E.Bronte Wuthering Heights. URL:
https://www.pagebypagebooks.com/Emily_Bronte/Wuthering_Heights/
63. (JE) – C.Bronte Jane Eyre. URL:
<http://www.publicbookshelf.com/romance/jane-eyre/taking-walk>
64. (TTWH) – A.Bronte. The Tenant of Wildfell Hall. URL:
<http://www.gutenberg.org/files/969/969-h/969-h.htm>
65. (AG) – A.Bronte. Agnes Grey. URL:
<http://www.literaturepage.com/read/bronte-agnes-grey.html>
66. (V) – C.Bronte. Villette. URL:
<http://www.gutenberg.org/cache/epub/9182/pg9182-images.html>
67. (ДЕ) – Ш.Бронте. URL:
<https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=1310>
68. (БП) – Е.Бронте. URL: <https://javalibre.com.ua/java-book/book/2917055>
69. (АГ) – А.Бронте. URL: http://loveread.ec/view_global.php?id=15133
70. (Г) – Ш.Бронте. URL: http://loveread.ec/view_global.php?id=2023
71. (НЗВХ) – А.Бронте. Незнайомка з Відфел-Холу. URL:
<https://javalibre.com.ua/java-book/book/2926140>

ДОДАТОК

ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ СТРАХ В УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ ТВОРІВ СЕСТЕР БРОНТЕ

	Текст оригіналу	Текст перекладу
1.	<i>Trembling and bewildered, she held me fast, but <u>the horror gradually passed from her countenance</u>; its paleness gave place to a glow of shame. (WH: URL)</i>	<i>Здригаючись, уся нашорошена, вона міцно тримала мене, та <u>вираз жаху поступово зникав із її обличчя</u>; бліді щоки спаленіли від сорому. (БП: URL)</i>
2.	<i>I did not doubt he was making disclosures of my villainy; and I watched her eye <u>with painful anxiety</u>, expecting every moment to see its dark orb turn on me a glance of repugnance and contempt. (JE: URL)</i>	<i>Я не мала найменшого сумніву, що він розповідає їй про мою зінсутність, і з <u>болісним острахом</u> стежила за виразом її обличчя, щомиті чекаючи, що її темні очі подивляться на мене з огидою й презирством. (ДЕ: URL)</i>
3.	<i>«Grace!» exclaimed Mrs. Fairfax. I really did not expect any Grace to answer; for the laugh was as tragic, as <u>preternatural a laugh</u> as any I ever heard. (JE: URL)</i>	<i>— Грейс! — гукнула місіс Фейрфакс. Правду кажучи, я не сподівалася, що відповідь якась там Грейс: такого гіркого, такого <u>моторошного сміху</u> я зроду не чула. (ДЕ: URL)</i>
4.	<i>Oh, Mr. Lockwood, I cannot express <u>what a terrible start I got by the momentary view!</u> Those deep black eyes! That smile, and ghastly paleness! (WH: URL)</i>	<i>О містере Локвуд, я й передати не можу, <u>як вжахнуло мене те видовисько!</u> Ті чорні запалі очі! Та посмішка і мертвоїсна блідість! (БП: URL)</i>

5.	<p><i>For nothing could soften in my recollection <u>the spasm of agony which clutched my heart</u> when Mrs. Reed spurned my wild supplication for pardon, and locked me a second time in the dark and haunted chamber. (JE: URL)</i></p>	<p><i>В моїй пам'яті ще не стерся той <u>смертельний переляк, який охопив мене</u>, коли місіс Рід не зглянулася на мої розпачливі благання і вдруге замкнула мене в темній кімнаті наодинці з привидам. (ДЕ: URL)</i></p>
6.	<p><i>I ran into the yard, <u>sick with terror</u>; and called for Zillah, as loud as I could. (WH: URL)</i></p>	<p><i>Я, <u>умліваючи з жаху</u>, побігла надвір і почала на повний голос кликати Зілли. (БП: URL)</i></p>
7.	<p><i>«Bless you, darling!» and returned my close embrace with a fervor like old times, and then he <u>started</u>, and, in a tone of <u>absolute terror</u>, exclaimed, «Helen! What the devil is this?» and I saw, by the faint light gleaming through the overshadowing tree, that he was <u>positively pale with the shock</u>. (TTWH: URL)</i></p>	<p><i>«Нехай тебе Бог благословить, голубко!» і обійняв мене з колишньою пристрасстю, а потім <u>здрігнувся і перелякано вигукнув</u>: «Гелено! що це таке, дідько б тебе вхопив?», і я побачила, що він <u>страшенно зблід</u>. (НВХ: URL)</i></p>
8.	<p><i>I experienced a shock of horror, then a strong thrill of grief, then a desire - a necessity to see her; and I asked in what room she lay. (JE: URL)</i></p>	<p><i><u>Мене охопив жах</u>, потім я відчула невимовний жаль, а далі бажання, скоріше потребу, побачити її. Я <u>ститала</u>, в якій кімнаті вона лежить. (ДЕ: URL)</i></p>
9.	<p><i>And then, a tremulous darkness obscured my sight, my heart sickened and my head burned like fire: I half rushed, half staggered from the spot,</i></p>	<p><i>І тоді їх накрила темрява. Моє серце розривалось, голова палала. Хитаючись, я залишив місце, <u>де жах змусив мене окам'яніти</u>, і</i></p>

	<i>where horror had kept me rooted, and leaped or tumbled over the wall. (AG: URL)</i>	перестрибнув, а, можливо, і якось переліз через огорожу. (переклад наш – М. Б.)
10.	<i>And therefore I was fearfully disappointed, and <u>unnerved by terror</u> for the consequences of my taunting speech, when he flung himself on Earnshaw's weapon and wrenched it from his grasp. (WH: URL)</i>	<i>І тому мене страшенно розчарували й <u>вжахнули</u> наслідки моєї в'їдливої промови — Гіткліф кинувся просто на Гіндлі Ерншо і вирвав зброю з його руки. (БП: URL)</i>
11.	<i>A dream had scarcely approached my ear, when it <u>fled affrighted, scared by a marrow-freezing incident</u> enough. (JE: URL)</i>	<i>Щойно наді мною схилився сон, як уже й <u>утік з переляку</u>: я почула таке, від чого в мене аж <u>кров у жилах застигла</u>. (ДЕ: URL)</i>
12.	<i>A pale and bloody spectacle under my eyes and hands; a murderess hardly separated from me by a single door: yes - <u>that was appalling</u> - the rest I could bear; <u>but I shuddered at the thought of Grace Poole bursting out upon me.</u> (JE: URL)</i>	<i>Переді мною — блідий, закривавлений чоловік, і тільки тоненькі двері відокремлюють мене від убивці. Все це було жахливе, <u>але я б не боялася, якби не думка, що Грейс Пул може напасти на мене.</u> (ДЕ: URL)</i>
13.	<i>And extending his cane he pointed to <u>the awful object, his hand shaking as he did so.</u> (JE, URL)</i>	<i>І, піднявши ціпок, він показав ним <u>на дівчину, що його вжахнула; рука його дрібно тремтіла.</u> (ДЕ: URL)</i>
14.	<i>I wonder how you would like to pass those <u>fearful nights!</u> — And he began to wail aloud, for very pity of himself.</i>	<i>Хотів би я побачити, як ти сама проводиш такі <u>жахливі ночі!</u> — і він розридався на повний голос — так</i>

	(WH: URL)	йому стало жаль самого себе. (БП: URL)
15.	<i>I still <u>recoiled at the dread of seeing a corpse.</u></i> (JE: URL)	<i>Я все ще <u>побоювалась</u> побачити перед собою мертво тіло.</i> (ДЕ, URL)
16.	« <i>Why? How?</i> » <i>My blood was again <u>running cold.</u></i> « <i>Where is he?</i> » <i>I demanded. "Is he in England?"</i> (JE: URL)	— Чому? — спитала я, й <u>кров</u> мені знову <u>застигла в жилах.</u> — Де він тепер? В Англії? (ДЕ: URL)
17.	<i>The <u>intense horror of nightmare</u> came over me: I tried to draw back my arm, but the hand clung to it, and a most melancholy voice sobbed, «Let me in - let me in!»</i> (WH: URL)	<i>Усі <u>жахіття нічного кошмару</u> накрили мене з головою. Я намагався звільнити руку, але крижані пальці вчепилися у неї намертво, а чийсь болісний голос схлинув: «Впустіть мене... впустіть мене!»</i> (БП: URL)
18.	<i>It appeared to me, not Mr. Heathcliff, but a goblin; and, <u>in my terror,</u> I let the candle bend towards the wall, and it left me in darkness.</i> (WH: URL)	<i>Мені здалося, що то не містер Гіткліф, а якась мара, і, <u>поточившись із переляку,</u> я втрапила свічкою в стіну, і ми опинилися в темряві.</i> (БП: URL)
19.	<i>He moaned so, and looked so weak, <u>wild, and lost,</u> I feared he was dying; and I might not even speak to him.</i> (JE: URL)	<i>Він так стогнав і виглядав таким кволим, <u>наляканим і розгубленим,</u> що я <u>страшилась,</u> як би він не вмер. А я ж не могла озватися до нього.</i> (ДЕ: URL)

20.	<i>She <u>ran back in terror</u>, knelt down, and cried, and soothed, and entreated, till he grew quiet from lack of breath: by no means from compunction at distressing her. (WH: URL)</i>	<i>Але дівчина <u>вжахнулася з побаченого</u>. Вона кинулася назад, стала на коліна, і плакала, і втішала його, і заспокоювала, поки він не замовк, бо йому забило подих — але не від того, що засмутив її. (БП: URL)</i>
21.	<i>I had read of such <u>hideous incarnate demons</u>. (WH: URL)</i>	<i>Мені доводилося читати про цих <u>страхітливих демонів у людській подобі</u>. (БП: URL)</i>
22.	<i>I had my own reasons for being <u>dismayed at this apparition</u>; too well I remembered the perfidious hints given by Mrs. Reed about my disposition, etc.; the promise pledged by Mr. Brocklehurst to apprise Miss Temple and the teachers of my vicious nature. (JE: URL)</i>	<i><u>Мене не дарма вжахнула його поява</u>: я добре пам'ятала злісні обвинувачення місіс Рід та обіцянку містера Броклтерста розповісти міс Темпл та іншим вчителькам про мої лихі нахили. (ДЕ: URL)</i>
23.	<i>There was a <u>restless, anxious expression</u> in his countenance. I had never remarked there before; and he looked sparer in person. (WH: URL)</i>	<i>Я помітив на його обличчі <u>неспокійний, переляканий вираз</u>, якого не було раніше; до того ж він наче змарнів. (БП: URL)</i>
24.	<i>Even then, it was not <u>in fear</u>, but <u>in seeming awe</u>, he raised his eyes. I too was <u>awe-struck</u>; being, however, under no pressure of slavish terror, my thoughts and observations were</i>	<i>Навіть тоді в його погляді читався не <u>переляк</u>, а <u>побожний страх</u>. Я також відчувала це <u>побожне жахіття</u>, але не так приділяла йому уваги, і тому мої думки блукали вільно. (переклад наш</i>

	<i>free. (V: URL)</i>	– М. Б.)
25.	« <i>It drew aside the window - curtain and looked out; perhaps it saw dawn approaching, for, taking the candle, it retreated to the door. Just at my bedside, the figure stopped: the fiery eyes glared upon me - she thrust up her candle close to my face, and extinguished it under my eyes. I was aware her lurid visage flamed over mine, and <u>I lost consciousness: for the second time in my life - only the second time - I became insensible from terror.</u></i> » (JE: URL)	<i>Відсунула фіранку на вікні й виглянула надвір: певно, побачивши, що вже зайнялося на світ, вона взяла свічку й попрямувала до дверей. Коло мого ліжка страшидо спинилося: люті очі витріщились на мене. Вона піднесла свічку до мого обличчя й погасила її. Побачивши це потворне лице над собою, я зомліла. Вдруге на своєму віку я зомліла від жаху. (ДЕ: URL)</i>
26.	<i>The <u>mortal terror</u> he felt of Mr. Heathcliff's anger restored to the boy his coward's eloquence. (WH: URL)</i>	<i>Смертельний жах перед гнівом Гіткліфа повернув хлопцеві його малодушне красномовство. (БП: URL)</i>
27.	« <i>You've <u>made me afraid and ashamed of you</u></i> », he continued; « <i>I'll not come here again!</i> » <i>Her eyes began to glisten and her lids to twinkle. (WH: URL)</i>	— <i>Ви змусили мене боятися й червоніти за вас, — вів Лінтон далі, — і я більше сюди не прийду. Її очі повилися вологою, а вії затріпотіли. (БП: URL)</i>
28.	<i>I did not think <u>I should tremble in this way when I saw him, or lose my voice or the power of motion in his presence.</u> (JE: URL)</i>	<i>Я не думала, що мене отак затрусить, коли побачу його, або що я втрачу голос і залякну перед ним. (ДЕ: URL)</i>

29.	<i>And I saw, <u>by the unquiet aspect of her eye</u>, that for some reason or other she was <u>uneasy at the child's position</u>. (TTWH: URL)</i>	<i>І з <u>неспокійного виразу її очей</u> я бачив, що вона <u>непокоїться за дитину</u>. (НВХ: URL)</i>
30.	<i>«And so you've been murdering on him?», exclaimed Joseph, lifting his hands and eyes <u>in horror</u>. «If ever I seed a sight like this! May the Lord...» (WH: URL)</i>	<i>— То ви хтіли учинити вбивство? — залемнтував Джозеф, здіймаючи догори руки і з <u>побоюванням</u> зводячи очі. — Ох, не довелося ще такого бачити на віку! Святий Боже... (БП: URL)</i>
31.	<i>And then I set myself to reflect how I had tended him in infancy, and watched him grow to youth, and followed him almost through his whole course; and what absurd nonsense it was <u>to yield to that sense of horror</u>. (WH: URL)</i>	<i>І я примусила себе згадати, що доглядала його змалку і бачила, як він ріс, що була з ним поруч майже все життя; то хіба не дурість — отак <u>піддаватися страху!</u> (БП: URL)</i>
32.	<i>He <u>glanced fearfully</u> towards the Heights, begging she would remain another half-hour, at least. (WH: URL)</i>	<i>З <u>острахом позираючи</u> на Буремний Перевал, він почав просити, щоб вона посиділа ще хоч півгодини. (БП: URL)</i>
33.	<i><u>The anguish</u> he had exhibited on the moor subsided as soon as ever he entered Wuthering Heights; so I guessed he had been <u>menaced with an awful visitation of wrath</u> if he failed in decoying us there; and, that accomplished, he had no further</i>	<i><u>Страх</u>, що оволодівав ним у полі, де й подівся, ледве він увійшов до Буремного Перевалу. Я зрозуміла, що він боявся <u>накликати на себе шалений гнів</u> батька у разі, якщо не зтягне нас у пастку. (БП: URL)</i>

	<i>immediate fears. (WH: URL)</i>	
34.	<i>And at the end of about twenty minutes they burst the door open, and came running across the hall, as <u>if they were half-scared out of their wits.</u> (JE: URL)</i>	<i>А хвилин за двадцять звідти відчинилися двері і всі три панночки з галасом побігли через хол, <u>мовби на смерть перелякані.</u> (ДЕ: URL)</i>
35.	<i>And since then my presence is <u>as potent on his nerves as a ghost; and I fancy he sees me often, though I am not near.</u> (WH: URL)</i>	<i>Відтоді моя присутність <u>навіює йому такий жах, наче він бачить привида;</u> я думаю, він часто бачить мене і тоді, коли поруч мене немає. (БП: URL)</i>
36.	<i>I must watch this ghastly countenance - these blue, still lips forbidden to uncloze - these eyes now shut, now opening, now wandering through the room, now fixing on me, and ever <u>glazed with the dullness of horror.</u> (JE: URL)</i>	<i>Я мусила дивитися на це блідаве обличчя, на ці посинілі мовчазні губи, яким заборонено розтулятися, на ці очі, які то розплющувалися, то блукали по кімнаті, то спинялися на мені з <u>виразом невимовного жаху.</u> (ДЕ: URL)</i>
37.	<i>But his <u>dread</u> of that owner <u>amounted to superstition;</u> and he confined his feelings regarding him to muttered innuendoes and private <u>comminations.</u> (WH: URL)</i>	<i>Але він відчував <u>нездоланий, ледь не потойбічний жах</u> перед хазяїном і виявляв свої справжні почуття лиш нечастим буркотінням і тихими зітханнями. (БП: URL)</i>
38.	<i>Nelly, I'll tell you what I thought, and what has kept recurring and recurring</i>	<i>Неллі, я розкажу тобі все, про що я думала, що спливало у свідомості</i>

	<i>till I feared for my reason.</i> (WH: URL)	знову й знову — поки я не <u>злякалася за свій розум.</u> (БП: URL)
39.	<i>I now stood in the empty hall; before me was the breakfast-room door, and I stopped, <u>intimidated and trembling.</u> What <u>a miserable little poltroon</u> had <u>fear,</u> engendered of unjust punishment, made of me in those days!</i> (JE: URL)	Я ввійшла до порожнього передпокою і, <u>тремтячи від страху,</u> зупинилася перед дверима їдаленьки. Яку <u>жалюгідну боягузку</u> зробив із мене в ті дні <u>страх</u> перед несправедливим покаранням! (ДЕ: URL)
40.	<i>I hurried out in <u>a foolish state of dread,</u> and said to Joseph — «The master wishes you to take him a light and rekindle the fire.»</i> (WH: URL)	Я, <u>по-дурному перестрашена,</u> притьмом кинулася геть і сказала Джозефові: — Хазяїн просить, щоб ти засвітив та розпалив у нього. (БП: URL)
41.	<i>A strange and <u>solemn</u> object was that corpse to me. I gazed on it with gloom and pain: nothing soft, nothing sweet, nothing pitying, or hopeful, or subduing did it inspire; only a grating anguish for her woes - not my loss - and a sombre tearless dismay at the <u>fearfulness of death</u> in such a form.</i> (JE: URL)	Мені було якось дивно й <u>моторошно.</u> Я дивилася на небіжчицю сумними й скорботними очима. Нічого теплого, нічого ніжного, ніякого жалю вона не будила. Мені боліла не моя втрата, а її нещастя. Картина цієї смерті не викликала в мене сліз, тільки розпач і <u>жах.</u> (ДЕ: URL)
42.	<i>He was silent. The haggardness of Mrs. Linton's appearance smote him speechless, and he could only glance</i>	Він затнувся: змучений вигляд місіс Кетрін Лінтон так його нажахав, що чоловікові на якусь мить

	<i>from her to me in <u>horrified astonishment</u>. (WH: URL)</i>	<i>відібрало мову — і він міг тільки <u>в заціпенінні</u> переводити погляд із неї на мене. (БП: URL)</i>
43.	<i>«No - better - better!», he panted, trembling, and retaining her hand as if he needed its support, while his large blue eyes <u>wandered timidly over her</u>. (WH: URL)</i>	<i>— Ні... мені ліпше... ліпше! — насилу вимовив Лінтон, трусячись і стискаючи її руку, ніби для опори. Його великі голубі очі <u>перелякано вдивлялися в обличчя дівчини</u>. (БП: URL)</i>
44.	<i>And she would have commenced the execution of her threat directly, but Linton was up in alarm for his dear self again. (WH: URL)</i>	<i>І вона тієї ж миті взялася б за втілення свого наміру в життя, але Лінтона знову <u>охопив страх</u> за свою дорогоцінну особу. (БП: URL)</i>
45.	<i>But when two or three days passed without my seeing him, I certainly felt <u>very anxious</u> - absurdly, unreasonably so; for, of course, he had his own business and the affairs of his parish to attend to. (AG, URL)</i>	<i>Але, коли я не бачила його два-три дні підряд, мені ставало <u>дуже лячно</u>. Це звичайно, було досить абсурдно та необгрунтовано, адже у нього було достатньо різних справ на роботі. (переклад наш – М. Б.)</i>
46.	<i>And I <u>dread</u> the thoughts of marrying him. "Then why have you accepted him? (TTWH: URL)</i>	<i>Як тільки я думаю про те, що стану його дружиною, відразу починаю <u>тремтіти від страху</u>. «Так чому ж ти погодилась?» (переклад наш – М. Б.)</i>
47.	<i>«If you like, miss,» said Sam, «I'll wait in the hall for you; and <u>if she frightens you</u>, just call and I'll come in.»</i>	<i>— Коли хочете, міс, — сказав Сем, — я чекатиму на вас у холі. Покличте мене, <u>якщо вона вас налякає</u>. — Ні, Семе, вертайтеся до кухні. <u>Я</u></i>

	« <i>No, Sam, return to the kitchen: <u>I am not in the least afraid.</u></i> » (JE: URL)	<i>не з тих, що бояться.</i> (ДЕ: URL)
48.	<i><u>Agitation, uncertainty, and an all-predominating sense of terror confused my faculties.</u></i> (JE: URL)	<i>Хвилювання, непевність і всевладний страх затьмарювали мою свідомість.</i> (ДЕ: URL)
49.	<i>And I shall never forget what a scene she acted when we reached her chamber: <u>it terrified me.</u></i> (WH: URL)	<i>Та ніколи не забуду, що за сцену вона влаштувала, коли ми ввійшли до її кімнати: <u>вона налякала мене.</u></i> (БП: URL)
50.	« <i>What?</i> » said Mrs. Reed under her breath: her usually cold composed grey eye <u>became troubled with a look like fear.</u> (JE: URL)	— <i>Що-о?</i> — ледь чутно спитала місіс Рід; в її завжди холодних, спокійних сірих очах <u>промайнуло щось схоже на переляк.</u> (ДЕ: URL)
51.	« <i>I am afraid now</i> », she replied, « <i>because, if I stay, papa will be miserable: and how can I endure making him miserable - when he - when he - Mr. Heathcliff, let me go home!</i> » (WH: URL)	— <i>Тепер я вас боюся,</i> — відповіла вона, — бо якщо я лишатимуся тут, мій тато буде тривожитись; а як мені знати, що йому тривожно, коли він... Містере Гіткліфе, відпустіть мене додому! (БП: URL)
52.	<i>What <u>was filling him with dread</u> we had no means of discerning; but there he was, powerless under its gripe, and any addition seemed capable of <u>shocking him</u> into idiotcy.</i> (WH: URL)	<i>Що <u>збуджувало в ньому такий</u> <u>острах</u>, ми не могли зрозуміти; та хлопець був безсилий йому — опиратись, а подальші <u>залякування</u>, здавалося, доведуть сердегу до божевілля.</i> (БП: URL)
53.	<i>Oh! Nelly, the room is haunted! <u>I'm afraid of being alone!</u></i> (WH: URL)	<i>О Неллі, тут привиди! <u>Я боюся</u> лишатись сама!</i> (БП: URL)

54.	<i>For me, the watches of that long night passed in ghastly wakefulness; <u>strained by dread</u>: such dread as children only can feel. (JE: URL)</i>	<i>А я тої нескінченно довгої ночі не заснула й на хвилинку: мій зір, слух і розум були до краю <u>напружені від страху</u> — страху, що його здатні почувати тільки діти. (ДЕ: URL)</i>
55.	<i>I put down my muff on the stile, and went up to the tall steed; I endeavored to catch the bridle, but it was a spirited thing, and would not let me come near its head; I made effort on effort, though in vain: meantime, <u>I was mortally afraid of its trampling fore-feet</u>. (JE: URL)</i>	<i>Поклавши муфту на перелаз, я підійшла до коня й спробувала вхопити вуздечку, та кінь був полохливий і не підпускав мене близько до себе, я робила спробу за спробою, та все намарно, до того ж <u>я до смерті страшилась його замашних передніх копит</u>. (ДЕ: URL)</i>
56.	<i>The hours crept <u>anxiously</u> by: another evening came. (WH: URL)</i>	<i>Час тягся <u>тривожно</u>; настав вечір. (БП: URL)</i>
57.	<i>I took her hand in mine, and bid her be composed; <u>for a succession of shudders convulsed her frame</u>, and she would keep straining her gaze towards the glass. (WH: URL)</i>	<i>Я взяла її за руку і просила заспокоїтись; <u>бо вона здригалася</u>, не в змозі відвести від дзеркала зачудовані очі. (БП: URL)</i>
58.	<i>«Oh! <u>you are not afraid of me?</u> Your courage is well disguised: <u>you seem damnably afraid!</u>» (WH: URL)</i>	<i>— Еге! <u>То ви мене не боїтеся?</u> Ви дуже вправно приховуєте свою хоробрість: <u>у вас із біса перестрашений вигляд!</u> (БП: URL)</i>
59.	<i>With streaming face and an expression of agony, Linton had thrown his nerveless frame along the</i>	<i>Із залитим слізьми лицем, тіпаючись, мов у корчах, Лінтон безсило витягся на траві: його <u>трясло від жаху</u>. (БП:</i>

	<i>ground: he seemed <u>convulsed with exquisite terror</u>. (WH: URL)</i>	URL)
60.	<i>I turned about to discover who spoke, <u>fearfully</u>; for the doors were shut, and I had seen nobody on approaching the steps. (WH: URL)</i>	<i>Я з <u>острахом</u> озирнулася, щоб подивитися, хто це; двері були замкнені, а біля сходів — ні душі. (БП: URL)</i>
61.	<i>There was Heathcliff, by himself: <u>it gave me a start</u> to see him alone. (WH: URL)</i>	<i>Та за дверима стояв один Гіткліф — <u>і мене тут-таки охопив страх</u>. (БП: URL)</i>
62.	<i>There were moments when I was <u>bewildered by the terror</u> he inspired, because I had no appeal whatever against either his menaces or his inflictions. (JE: URL)</i>	<i>Часом я аж <u>не тямала себе від страху</u>, бо нікому було оборонити мене від його погроз і знущань. (ДЕ: URL)</i>
63.	<i>Having swept the hearth and wiped the table, I <u>departed</u>; more perplexed than ever. (WH: URL)</i>	<i>Я замела біля коминка, витерла стіл і пішла, <u>знічена</u> більше, ніж будь-коли. (БП: URL)</i>
64.	<i>Isabella, <u>terrified and repelled</u>, <u>afraid</u> to enter the room, it would be <u>so dreadful</u> to watch Catherine go. (WH, URL)</i>	<i>Ізабелла з <u>переляку</u> й огиди <u>боїться</u> навіть зайти до кімнати, це ж <u>так страшно</u> — дивитись, як помирає Катрін. (БП, URL)</i>
65.	<i>I had made no noise: he had not eyes behind - could his shadow feel? <u>I started</u> at first, and then I approached him. (JE: URL)</i>	<i>Я ступала дуже тихо, він не мав очей на потилиці; невже його тінь почула мене? <u>Дрижачи</u>, я підійшла до нього. (ДЕ: URL)</i>
66.	<i>«Jane!», recommenced he, with a gentleness that broke me down with</i>	<i>— Джейн, — почав він так ніжно, що я сповнилась нестерпним жалем і <u>вся</u></i>

	<i>grief, and <u>turned me stone-cold with ominous terror</u> - for this still voice was the part of a lion rising – «Jane, do you mean to go one way in the world, and to let me go another?»</i> (JE: URL)	<i>похолола від зловісного жаху, бо цей тихий голос був схожий на голос лева, що прокидався зі сну. — Джейн, чи не надумала ти піти в світ однією дорогою, а мене лишити на іншій?»</i> (ДЕ: URL)
67.	<i><u>His frame shivering, not as one shivers with chill or weakness, but as a tight-stretched cord vibrates.</u></i> (WH: URL)	<i>Він не <u>трусився</u>, а <u>тремтів</u>, мов напнута струна.</i> (БП: URL)
68.	<i>Repeating my waking meditations, I tracked his existence over again, with <u>grim variations</u>; at last, picturing his death and funeral.</i> (WH: URL)	<i>Повертаючись до логічних роздумів, я знов пригадувала все його життя, тільки з домішкою <u>моторошних подробиць</u>, і насамкінець уявляла його смерть і похорон.</i> (БП: URL)
69.	<i>I cried out that <u>he would frighten the child into fits</u>, and ran to rescue him.</i> (WH: URL)	<i>Я закричала, що <u>він налякає малого до смерті</u>, і кинулася рятувати дитину.</i> (БП: URL)
70.	<i>Well, he is not a ghost; yet <u>every nerve I have is unstrung</u>: for a moment I am beyond my own mastery.</i> (JE: URL)	<i>Ні, це не був привид, а проте <u>кожен мій нерв затремтів</u>.</i> (ДЕ: URL)
71.	<i>The stones rolled from under my feet, the ivy branches I grasped gave way, the child clung round my neck <u>in terror</u>, and almost strangled me.</i> (JE: URL)	<i>З-під моїх ніг скочується каміння, гілля падуба, за яке я хапаюся, ламається, дитя з <u>жахом</u> обхопило рученятами мою шию і душить мене.</i> (ДЕ: URL)

72.	<i>How dreary to meet death, surrounded by their cold faces. (WH: URL)</i>	<i>Як страшно зустріти смерть в оточенні їхніх холодних облич. (БП: URL)</i>
73.	<i>His eyes met mine so keen and fierce, I <u>started</u>; and then he seemed to smile. (WH: URL)</i>	<i>Його очі зустріли мене таким гострим і лютим поглядом, що я <u>здригнула</u>; а він начебто посміхався. (БП: URL)</i>
74.	<i>Cathy ran to me instead of Linton, and <u>knelt down</u> and put her burning cheek on my lap, <u>weeping aloud</u>. (WH: URL)</i>	<i>Кеті підбігла не до Лінтона, а до мене, <u>скулилася біля моїх ніг</u> і, тулячись палаючою щокою до моїх колін, <u>голосно захлипала</u>. (БП: URL)</i>
75.	<i>«But Aunt Isabella was younger than papa», she remarked, gazing up <u>with timid hope</u> to seek further consolation. (WH: URL)</i>	<i>— Але тітонька Ізабелла була молодша за тата, — зауважила вона і <u>боязко поглянула на мене</u>, жадаючи, щоб я знову вселила в неї надію. (БП: URL)</i>
76.	<i>The fiend pinning down the thief's pack behind him, I passed over quickly: <u>it was an object of terror</u>. (JE: URL)</i>	<i><u>На сатану</u>, що відбирає в злодія клунок з краденим добром, <u>я не могла дивитися без жаху і мерщій перегорнула сторінку</u>. (ДЕ: URL)</i>
77.	<i>It was too irksome to lie there, harassing my brain with a hundred idle <u>misgivings</u>. (WH: URL)</i>	<i>Надто це тяжко — отак лежати, коли в голову лізуть усілякі <u>страхи</u>. (БП: URL)</i>
78.	<i>In a few seconds she stretched herself out stiff, and turned up her eyes, while her cheeks, at once blanched and livid, assumed the aspect of death.</i>	<i>За кілька секунд вона розпласталася нерухомо; очі в неї закотились, а зблідлі щоки посиніли — наче в мертвої. Лінтон <u>мав переляканий</u></i>

	<i>Linton <u>looked terrified.</u></i> (WH: URL)	<i><u>вигляд.</u></i> (БП: URL)
79.	<i>Mrs. Reed <u>looked frightened;</u> her work had slipped from her knee; she was lifting up her hands, rocking herself to and fro, and even twisting her face as if she would cry.</i> (JE: URL)	<i>Те почуття постало не без причини: місіс Рід <u>виглядала наляканою,</u> шитво сповзло з її колін додолю, вона зняла руки догори, захитавшись туди й сюди, обличчя їй скривилося, здавалося, вона от-от заплаче.</i> (ДЕ: URL)
80.	<i>I <u>had feared him, and every morsel of flesh in my bones shrank</u> when he came near.</i> (JE: URL)	<i>Я <u>боялася його кожним своїм нервом,</u> і <u>кожна моя жилочка тремтіла,</u> коли він підступав до мене.</i> (ДЕ: URL)
81.	<i>I saw Mr. Rochester shudder: a singularly marked <u>expression of horror and hatred,</u> warped his countenance almost to distortion; but he only said: «Come, be silent, Richard, and never mind her gibberish: don't repeat it.»</i> (JE: URL)	<i>Я бачила, як містер Рочестер здригнувся. Якийсь особливий <u>вираз жаху</u> й ненависті скривив йому обличчя, та він тільки сказав: — <i>Замовкни, Річарде. Ніколи не сприймай серйозно її слів і не повторюй їх.</i> (ДЕ: URL)</i>
82.	<i>«Have we anything else to stay for?», he inquired of Mr. Mason. «No, no - let us be gone», <u>was the anxious reply.</u></i> (JE: URL)	<i>— Чи маємо ми тут ще які справи? — спитав він у містера Мейсона. — Ні, ні, мерщій їдьмо звідси, — <u>перелякано відказав той.</u></i> (ДЕ: URL)
83.	<i>I <u>felt cold and dismayed:</u> my worst fears then were probably true: he had in all probability left England and rushed in reckless desperation to</i>	<i><u>Я похолола з жаху:</u> таки, мабуть, справдились найгірші мої побоювання. Він, певне, покинув Англію і з розпуки подався навмання в</i>

	<i>some former haunt on the Continent. (JE: URL)</i>	<i>одне зі своїх колишніх пристановищ у Європі. (ДЕ: URL)</i>
84.	<i>Taken with another <u>fit of cowardice</u>, I cried out for Joseph. (WH: URL)</i>	<i>У новому <u>нападi страху</u> я покликала Джозефа. (БП: URL)</i>
85.	<i>His visits were a continual <u>nightmare to me</u>; and, I suspected, to my master also. (WH: URL)</i>	<i>Його відвідини були для мене постійним <u>нічним кошмаром</u>, і я підозрювала, для мого хазяїна також. (БП: URL)</i>
86.	<i><u>My pulse stopped: my heart stood still</u>; my stretched arm was paralyzed. (JE: URL)</i>	<i>У мені все похолело, <u>серце спинилось</u>, а простягнута <u>рука</u> так і <u>заклякла</u>. (ДЕ: URL)</i>
87.	<i>I had put on some clothes, though <u>horror shook all my limbs</u>; I issued from my apartment. (JE: URL)</i>	<i>Дарма що я <u>тремтіла від жаху</u>, я сяк-так одяглася й вийшла з кімнати. (ДЕ: URL)</i>
88.	<i>He spoke these words, holding the door open for his son to pass, and the latter <u>achieved his exit exactly as a spaniel might which suspected the person who attended on it of designing a spiteful squeeze</u>. (WH: URL)</i>	<i>Він промовляв це, тримаючи двері відчиненими, аби син міг пройти. Той, зіщулившись, <u>прослизнув повз нього</u> — <u>мов цуцик, що боїться отримати стусана</u>. (БП: URL)</i>
89.	<i><u>She trembled like a reed</u>, poor thing, and leant against the table perfectly bewildered. (WH: URL)</i>	<i>Біднятко — <u>вона тремтіла, як билинка</u>, й у знеможі сперлася на стіл. (БП: URL)</i>
90.	<i>And led by this thought to recall his</i>	<i>Згадавши про <u>небіжчика</u>, я з <u>дедалі</u></i>

	<i>idea, I dwelt on it <u>with gathering dread</u>. (JE: URL)</i>	<i><u>більшим жахом</u> думала про нього. (ДЕ: URL)</i>
91.	<i>On raising his eyes, he beheld me, and dropped them again, <u>confounded</u> and <u>dismayed</u>. (TTWH: URL)</i>	<i>Підвівши очі, він помітив мене і знову опустил їх, <u>збентежений</u> і <u>переляканий</u>. (НВХ: URL)</i>
92.	<i><u>My heart was beginning to throb</u>, but I checked it with an internal rebuke, and maintained my composure - outwardly at least. (TTWH: URL)</i>	<i><u>Серце моє закалатало</u>, та зусиллям волі я зупинив його і зберігав спокій, принаймні зовні. (НВХ: URL)</i>
93.	<i>And this man I bent over - this commonplace, quiet stranger - how had he become involved in the <u>web of horror</u>? (JE: URL)</i>	<i>А цей звичайний собі тихий чоловік, що над ним я схилилася, — як він заплутався в цьому <u>павутинні жаху</u>? (ДЕ: URL)</i>
94.	<i>I said, «Who is there?» Nothing answered. I was chilled with fear. (JE: URL)</i>	<i>— Хто там? — запитала я. Ніхто не одізвався, і <u>мене кинуло в піт</u>. (ДЕ: URL)</i>
95.	<i>He <u>started</u> and <u>stood</u> still a moment. (TTWH: URL)</i>	<i>Він <u>здрігнувся</u> і на якусь мить <u>завмер</u>. (НВХ: URL)</i>
96.	<i>Sometimes, while meditating on these things in solitude, <u>I've got up in a sudden terror</u>, and put on my bonnet to go see how all was at the farm. (WH: URL)</i>	<i>Інколи, під час моїх роздумувань про це на самоті, <u>мене обіймав жах</u>, і я схоплювалася з місця та надягала чепця, щоб піти подивитись, як там справи на фермі. (БП: URL)</i>
97.	<i>The sufferer was fast approaching dissolution - dragged almost to the verge of that awful chasm he <u>trembled to contemplate</u>, from which no agony</i>	<i>Хворий швидко наближався до свого кінця – досяг майже самої межі тієї <u>жахливої безодні</u>, <u>перед якою тремтів</u> і про яку не міг навіть</i>

	<i>of prayers or tears could save him.</i> (TTWH: URL)	<i>думати.</i> (HBX: URL)
98.	<i>It was with <u>an agitated, burning heart</u> and brain that I hurried homewards.</i> (TTWH: URL)	<i>Додому я повертався <u>схвилюваний, серце мало не вискакувало з грудей.</u></i> (HBX: URL)
99.	<i><u>My heart failed me; but I determined</u> not to be such a fool as to come away without having made the attempt.</i> (TTWH: URL)	<i><u>Мені було трохи лячно,</u> але я вирішив не бути таким дурнем, що піде собі, навіть не спробувавши подарувати цю книжку.</i> (HBX: URL)
100.	<i><u>It struck me with dismay,</u> at the moment, when I took it from the box and beheld those eyes fixed upon me in their mocking mirth, as if exulting still in his power to control my fate, and deriding my efforts to escape.</i> (TTWH: URL)	<i><u>Мене пронизав страх,</u> коли я дістала портрет із коробки й побачила ті очі, що глузливо й насмішувато дивилися на мене, ніби висміювали мою втечу.</i> (HBX: URL)

SUMMARY

Master Qualifying Paper is devoted to the study of the emotional concept FEAR. The project objective is to try to study the general meaning of 'concept', try to study the general meaning of the emotional concept FEAR, to identify means of verbalization of emotional concept fear in modern linguistics and identify some methods of its adequate translation by means of target language with the help of translation transformations.

The first part of the Master Qualifying Paper is devoted to the study of the general meaning of 'concept', its typologies, classifications and definitions. Qualifying Paper is also considered one of the emotional concepts - concept of FEAR. The first part examines its role in modern translation studies and how it could be translated by target language. Also, one of the units of the first part is devoted to the study of fiction discourse and its general characteristics.

In the second part of the Master Qualifying Paper, a linguo-stylistic analysis of the representation of the emotional concept FEAR is conducted, analyzing text fragments from the Bronte's novels, from the point of view of various linguistic means: parts of speech, types of speech, functions of speech, literal and figurative meanings etc.

In the third part of the Master Qualifying Paper, five types of equivalence and various transformations are considered and analyzed: lexical, grammatical and lexical grammatical transformations.

Keywords: concept, emotional concept, adequate translation, verbalization, translation transformations, equivalence, linguistic means, linguo-stylistic analysis.